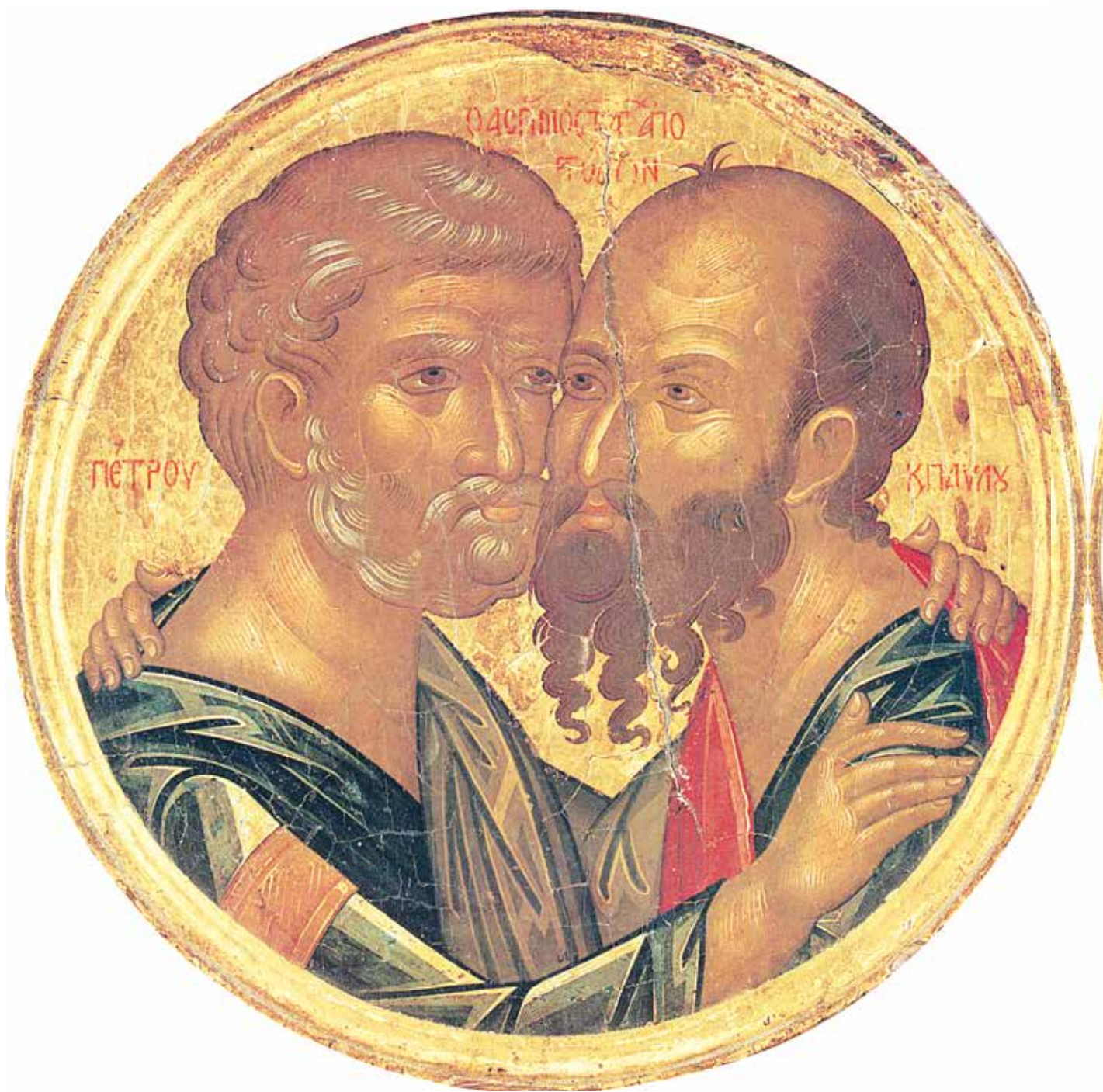

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

Број 1184 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. јул 2016. године

Свети Апостоли Петар и Павле

У овом броју:

| Златни манастир | Изложба „Свети Сава Српски“ | Видовданска беседа у Бару 2016. | Докле ће у црногорским медијима да се развучи лаж о Румијској цркви? | Поводи: реаговања на Вербићев обрачун са веронауком | Породица, школа и Црква нас држе у идентитету | Перспективе аскетског богословља данас | Жртвовање Исака (Пост. 22, 1–18) | О изрекама библијског порекла | Срце иранске цркве |

ISSN 0555-0114

Самопроглашене власти из Приштине поново ће истаћи своју кандидатуру за улазак у УНЕСКО

и тако покушati да црквено културно наслеђе присвоје и отуђе од Српске Православне Цркве и српског народа.

Тим поводом подсећамо читаоце на историју и порекло косовско-метохијских светиња.

Манастир Бањска

Фотографије: eparhija-prizren.com
и manastirbanjska.rs

Златни манастир

Монуменално здање грађено по угледу на Студеницу, са црквом, трпезаријом, библиотеком, конацима и „палатом царском“ највећу тугу је доживело када је црква посвећена Светом архиђакону Стефану, која је била готово цела порушена, адаптирана, те претворена у исламску богомољу. Путописац Курипеших забележио је да је, по наредби султана, манастир Бањска на Косову у 16. веку разорен, „јер се у њему сакупљају хришћански бегунци из турског ропства“. Стога су Турци Бањску прво претворили у војни логор, са тамницама за мучење Срба у јужној кули, а потом у цамију.

Бригу око подизања своје задужбине краљ Милутин је поверио Данилу Другом, касније првом бањском игуману и српском архиепископу, једном од најпросвећенијих људи код Срба тога времена. Манастир Бањска је грађен од 1312. до 1316. и по краљевој жељи црква посвећена Св. Стефану је подигнута у рашком стилу, споју западноевропске и византијске уметности.

Са каменом фасадом у три боје, богато украшеном скулптуром и каменом пластиком, Милутинова задужбина сматра се градитељским подвигом 14. века и пореди је са фасадом сијенске катедрале у Тоскани. Главни понос Бањске било је чувено „бањско злато“, опевано у народној песми и описано у оновременим путописима. Чинили су га танки златни листићи којима је облагана позадина фресака, такође по узору на манастире Студеницу, Милешеву и Сопоћане. Када се краљ Милутин 1321. године упокојио у свом двору у Неродимљу и Архиепископ Данило пренео његово тело у Бањску, црква је великог задужбинара дочекала у пуном сјају своје импозантне архитектуре одуховљене раскошним фреско-сликарством и црквеном уметношћу. У Бањској је у северној капели касније сахрањена и краљица Теодора, супруга Стефана Дечанског и мајка цара Душана. Градитељски подвиг, један од четрдесетак

Свештена царска лавра

Манастир Бањска се налази у бајковито лепој околини града Звечана. Сliku допуњава речица Бањска која протиче у близини манастира, те је по њој и добио име. Уз то, смештен је на обронцима планине Рогозне, а некада је управо преко ове планине која наткриљује манастир пролазио врло важан каравански пут, који је повезивао Цариград са Дубровником. Дарована златопечатном повељом којом јој је краљ обезбедио огромне поседе претежно на Косову и Метохији, Бањска је постала један од највећих феудалних поседа Српске Православне Цркве у средњовековној Србији. Краљ Милутин је манастир наменио себи за гробну цркву и тамо је најпре и био сахрањен. Међутим, после Косовске битке 1389. године његово тело је пренето у Трепчу, а потом 1460. године у бугарски град Софију, где се и сада налази.

koje je ostavio iza sebe najveći kтитор свете лозе Немањића и један од најмоћнијих владара на Балкану тога доба, Краљ Стефан Урош II Милутин Немањић, имао је тешку историју. Манастир Бањска је 520 година провео у рушевинама. Од великог блага – икона, рукописа, сребрних, позлаћених и златних свећњака, кандила, кадионица, хороса, којима је, по казивању краљевог биографа Архиепископа Данила Другог, великодушни краљ обдарио своју задужбину, није сачувано ништа. Обнова манастира је почела 2004. године. Археолошка испитивања из 2007. су открила и фрагменте фрескописа и живописа цркве углавном у рововима и гробовима. Историја Бањске је истовремено и историја голготе српског народа. Све кроз шта су Срби пролазили и манастир је на себи понео до дана данашњег. Као ни наш народ, ни он се није у потпуности обновио.

Зорица Нешић

ПРАВОСЛАВЉЕ 1184

2

Златни манастир
Зорица Нешић

4

Активности Патријарха

5

Изложба
„Свети Сава Српски“

6

Видовданска
беседа у Бару 2016.
др Александар Раковић

8

Докле ће у црногорским
медијима да се развлачи
лаж о Румијској цркви?
Пројшореј Јован Пламенац

10

Поводи: реаговања на Вербићев
обрачун са веронауком
Славица Лазић

14

Школа у условима фалично
одређеног циља васпитања
др Емил Каменов

19

Жарко Видовић: сведок
голоте, пророк Васкрсења
Дарко Стефановић

20

Живот и рад Еп. Николаја (13)
Речи и знаци
Радован Биговић

22

Перспективе
аскетског богословља данас
Ђакон др Здравко Јовановић

26

Жртвовање Исака
(Пост. 22, 1–18)
Проф. др Родољуб Кубаши

28

О изрекама библијског порекла
Проф. др Ксенија Кончаревић

32

Топлички устанак (13. део)
Прича о једном револверу
Анђоније Ђурић

34

Борба пером

36

Срце иранске цркве
М. Симоновић

38

Свет књиге

41

Наука, уметност, култура...

43

Кроз хришћански свет

44

Из живота Цркве

47

Вјечнаја памјат

На насловној страни:

**Свети Првоврховни Апостоли
Петар и Павле, византијска икона**
Фото: pravoslavie.ru

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Епископ бачки др Иринеј**Главни и одговорни уредник**
Презвитер др Александар Ђаковац**Оперативни уредник**
Срећко Петровић**Секретар редакције**
Снежана Крупниковић**Лектор и коректор**
Ана Јокић**Фотограф**
Ђакон Драган С. Танасијевић**Чланови редакције**
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић**Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојно.** Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.**Уплате не слати поштанском упутницом!**
Не слати девизне чекове!**Годишња претплата за иностранство:**
Обична поштом је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP;
авионом: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.**Информативна служба:**
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKRSBG)
Beneficiary: RS35145007080000135615
Informativno Izdavska Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer**Телефони:****Редакција:** +381 11 30-25-116**Маркетинг:** +381 11 30-25-113**Претплата:** +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786**e-mail:** pravoslavije@spc.rs – редакција

pretplata@spc.rs – претплата

pravoslavie.rs ; www.pravoslavije.rs

web:Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови
и прилози објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.**Графичка припрема, слог и прелом:** Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.**Дистрибутер:** „Polydor“ д.о.о.,
Ломинска 11/3/9, 32500 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-158CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 – Православље
COBISS.SR-ID 16399106**Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије**Графичка припрема овог, 1184. броја Православља, завршена је
у среду, 13. јула 2016. године у 10.00 часова, када је
у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

Поводом трагичних догађаја у Цариграду, приликом којих је страдало на десетине невиних жртава, Његова Светост Патријарх српски Иринеј упутио је изразе саучешћа Патријарху цариградском Вартоломеју и Реџепу Тајипу Ердогану, председнику Републике Турске.

Ваша Светости,

Поводом трагедије на аеродрому у Цариграду, са много усмрћених жртава, примите наше искрено саучешће!

Патријарх српски Иринеј

Господине Председниче,

С великим жаљењем примили смо вест о терористичким нападима на међународном аеродрому у Истанбулу, који су однели десетине људских живота, док је стотине људи рањено.

У име пуноће Српске Православне Цркве, и у Наше лично име, примите искрено саучешће уз молитве Богу, једином Свемилостивом, да подари утеху породицама пострадалих у овим стравичним нападима, и сродницима у њиховом болу, као и брз опоравак онима који су рањени и повређени.

Патријарх Српски

Званични приједи

Његова Светост Патријарх српски Иринеј примио је 6. јула 2016. Константиноса Икономидиса, амбасадора Републике Грчке у Србији, који завршава свој мандат у нашој земљи. Амбасадор је овом приликом заблагодарио Његовој Светости на блиским односима које Српска Црква гаји са Јеладском Архиепископијом и грчким народом. Свјатјејши Патријарх је пожелео Икономидису пуно успеха у даљем животу и раду, и изразио наду да ће Константинос Икономидис и убудуће посећивати Србију и доживљавати је као свој дом, а да ће у Српској Цркви увек имати отворена врата и искрене пријатеље.

Пријему је присуствовао и шеф Кабинета Патријарха Српског свештеник Владимир Вранић.

ском Литургијом у Цркви Рођења Светог Јована Претече и Крститеља Господњег на Петловом Брду.

Саслуживали су протојереј-ставрофор Бранко Митровић, архијерејски намесник београдско-посавски, протојереј-ставрофор Часлав Маринковић, протојереј Александар Петровић, јереј Предраг Тодоровић, старешина храма, протођакони Стеван Рапајић и Радомир Перчевић, као и ђакон Драган Танасијевић.

На Петловом Брду

Његова Светост Патријарх српски Иринеј началствовао је поводом храмовне славе Светом Архијереј-

У руској Цркви Свете Тројице

Патријарх српски Иринеј началствовао је 10. јула 2016. године Светом Архијерејском Литургијом у руској Цркви Свете Тројице у Београду.

Уз свештенство Цркве Свете Тројице и домаћина протојереја Виталија Тарасјева, Патријарху Српском саслуживали су Архимандрит Михаило (Биковић, Епархија ваљевска), протојереј-ставрофор Драга Вешковац (Епархија крушевачка), протојереј Саша Петровић (Епархија средњозападноамеричка), јереј Владимир Вранић, протођакон Стеван Рапајић и ђакон Владимир Руменић (АЕМ).

Протојереј Виталије је заблагодарио Патријарху Иринеју што се одазвао позиву да служи у Цркви Свете Тројице на дан спомена Преподобних подвижника Петра и Февроније, муромских чудотвораца.

У Историјском музеју Србије

Изложба „Свети Сава Српски“

„Наша културна историја почива на његовој личности и он је велики дар нашем народу. Покренуо је точак историје, наше културе, који траје и дан данас.“

Патријарх Иринеј

Уторак, 5. јула 2016. године у 12 сати, у Историјском музеју Србије на Тргу Николе Пашића отворена је мултимедијална изложба „Свети Сава Српски“. Након уводних речи директора Историјског музеја Србије др Душице Бојић и аутора изложбе музејског саветника др Андреја Вујновића, изложбу је свечано отворио Његова Светост Патријарх српски Иринеј, обративши се бројним присутним званицама. Као плод вишегодишњег истраживачког рада аутора изложба настоји да кроз архивску грађу, копије фресака и икона, и фотографија личних предмета и реликвија Светог Саве, јавности приближи световни и духовни пут овог светитеља, значај његове личности за српску државу и Српску Православну Цркву, али и целокупну српску историју и културу.

Патријарх Српски је рекао да је Свети Сава централна личност српске историје, културе, а посебно српске духовности и Цркве.

„Одакле год да кренемо у област културе, уметности, духовности, путеви нас воде увек Светом Сави, који је централна личност наше историје, културе, а посебно наше духовности и Цркве“, рекао је Патријарх Иринеј. Подсетивши да је Свети Сава српски просветитељ и учитељ, Патријарх је оценио да ће нам изложба помоћи да кроз оно што је остало од Светог Саве, сагледамо његову величину и значај.

На изложби су приказани световни живот Растка, трећег сина великог жупана Рашке Стефана Немање, његово одступање од земаљске власти, одлазак на Свету Гору и замонашење под именом Сава, рад на стицању аутокефалности и аутономије Српске Православне Цркве у Никеји где је постао и први српски Архиепископ, прегалаштво на побољшању црквене организације, државотворни, државнички и дипломатски послови којима је издејствовао, између осталог, и међународно признање Србије за краљевину,

али и немерљиви свестрани допринос и на пољу просветитељства, књижевности и ктиторства (обнова манастира Хиландар, подизање Жиче, Студенице и других манастира), који су Светог Саву учинили најзначајнијом личношћу у историји српског народа.

Свети Сава је због својих дела још током живота сматран светитељем, а након смрти 1236. године у Трнову у Бугарској и преноса његових моштију у манастир Милешева, заокружен је и његов култ, уважен и поштован и код Руса, Грка, Бугара и других народа околних држава. Столеће и по након освајања Србије Турци су, увидевши да култ Светог Саве значи култ „старе српске државе“ коју народ хоће да обнови, спалили светитељеве мошти 1594. године у Београду.

Реализацију изложбе су помогли Народни музеј у Београду, посебно Галерија фресака, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Народна библиотека Србије, Архив САНУ, Архив Кинотеке, Архив РТС, Музиколошки институт САНУ, Знaнствена библиотека у Задру, Републички завод за заштиту споменика културе, Задужбина манастира Хиландар, Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије, Архимандрит студенички Тихон, госпођа Даница Поповић, господин Миодраг Марковић, господин Бојан Миљковић и господин Драгиша Милосављевић.

Изложба „Свети Сава Српски“ прати и 23. Међународни конгрес византолога који ће бити одржан у Београду од 22. до 27. августа, а најављује и велике годишњице Српске Православне Цркве.

„Изложба ће трајати до 28. новембра, а на њој ће посетиоци имати прилику да виде и оригинално жезло које је Свети Сава за свог живота носио у рукама“, рекла је др Душица Бојић додајући да ће посетиоци жезло моћи да виде само до 5. септембра.

З. Нешић

Александар Раковић
(фото: Дејан Сенић)

Видовданска беседа у Бару 2016.

гр Александар Раковић

Ми не слави́мо своје поразе, јер српска војска на Косову 1389. није поражена.
Ми се сећамо српских хероја који су се на Косову Пољу својом жртвом уздигли у Царство Небеско.

Часни оци, даме и господо, браћо Срби и сестре Српкиње, Част ми је што су ме Православна црквена општина барска и Српско просветно друштво – Бар позвали да будем беседник на Видовдан, на великом скупу посвећеном косовским и мојковачким јунацима под насловом: „Видовданско вече у спомен 100 година од Мојковачке битке“.

Задовољство ми је да будем у овој дивној средини у којој се срећу три цивилизације: православна, муслиманска и римокатоличка. Драго ми је што Српска Православна Црква даје пун допринос међуверском складу у вашем лепом медитеранском граду.

Када је реч о Бару, као историчар морам кратко да се осврнем на време када се црногорска војска спрема да крене у ослободилачки поход из Вирпазара на Бар (1877). Кажу да је књаз Никола Петровић Његош када је стигао у Вирпазар ускликнуо: „На Бар, на Бар, на српски Бар, на српско море.“

У споменици *Педесет година на престољу Црне Горе 1860–1910*, коју је поводом проглашења Црне Горе за краљевину и Николе Петровића Његоша за краља објавио Министарски савјет Црне Горе на челу са др Лазаром Томановићем – подвучено је да је књаз Никола Петровић Његош у Вирпазару у октобру 1877. командовао: „Напријед, на Српско

море!“ (*Педесет година на престољу Црне Горе 1860–1910*, Цетиње 1910, стр. 30–31). Потом је почела опсада Бара из ког су Турци истерани у јануару 1878.

Када је реч о нашем Косову и Метохији, кажу нам „заборавите Косово и Метохију“, кажу нам „ви Срби славите своје поразе“. Није тачно! Ми не слави́мо своје поразе, јер српска војска на Косову 1389. није поражена. Ми се сећамо српских хероја који су се на Косову Пољу својом жртвом уздигли у Царство Небеско.

Европом се после Косовске битке ширио глас о погибији турског султана и победи хришћанске војске. Европа тада није могла ни да замисли да је српска војска, од које је страдао султан Мурат I, могла бити поражена. И заиста, нема никаквих непосредних извештаја о поразу српске војске на Косову Пољу. Грчки ретор Димитрије Кидон писао је византијском цару Манојлу II Палеологу: „Онај проклетник (султан Мурат), веома осيون према Богу и његовој баштини а истовремено и веома дрзак према свима, сада нестале и погине од оних о којима је мислио да ни вест о сили, која се против њих припремаше, неће издржати, већ да ће на сам глас у океан поскакати.“

То се, наравно, није десило. Војска кнеза Лазара се није бацила у море, већ се херојски супротстави-

ла бројнијој сили султана Мурата. Исход Косовске битке је био нерешен. Но, средњовековне српске земље су у другој половини 15. века једна за другом губиле самосталност (Србија, Босна, Херцеговина, Зета) пред незадрживом османском силом која је 1529. заустављена тек код Беча.

Чинило се тада да је на српске земље пала трајна тама. Али није било тако. Народно предање делило је историју Срба на пре и после Косовске битке. А у српским црквама широм окупираног простора чувала се и преносила идеја о великој држави Немањића, о кнезу Лазару и Милошу Обилићу. На тој идеји су наше српске династије Петровића Његоша, Карађорђевића и Обреновића ослобађале српске земље. И 1878. велике силе су признале независност Кнежевине Србије и Књажевине Црне Горе. Суседни народи су гледали у Србе, а југословенски простор се љубао на српској националној идеји.

Аустроугарска је 1878. окупирала Босну и Херцеговину и у тој српској земљи завела је „духовно сатирање“ како би спровела етнички инжењеринг и спречила уједињење Босне и Херцеговине са Србијом и Црном Гором. Међутим, Краљевина Србија и Краљевина Црна Гора спојиле су се границом 1913. у Старој Рашкој и на Косову и Метохији. Српска војска

Видовданско вече у Бару, Саборни храм Светог Јована Владимира (фото: Дејан Сенић)

је ослободила Косово, а црногорска војска је ослободила Метохију. Српска марсељеза краља Николе Петровића Његоша „Онам“, онамо“ се остварила. Ударен је темељ српском уједињењу.

Франц Фердинанд, аустроугарски престолонаследник, стигао је на Видовдан 1914. у Сарајево да запрети Србима, да војним маневрима поручи двома српским краљевинама да не покушавају да ослободе Босну и Херцеговину. Но, ту му је дошао крај од револуционарне руке Гаврила Принципа и Младе Босне. Аустроугарска је потом објавила рат Србији, а Црна Гора је одмах стала на страну Србије.

Аустроугарски агресор је у другој половини 1914. ширио терор по Србији, али је краљ Петар Карађорђевић у децембру 1914. победнички прегазио аустроугарску заставу. Немачке, аустроугарске и бугарске снаге су у октобру 1915. започеле нови напад, окупирале су Србију, а српска војска се ослабљена повлачила преко Албаније ка Крфу. Аустроугарска војска је преко Црне Горе кренула да пресеке повлачење српској војсци и зада јој коначан ударац. Међутим, преварили су се. Војска Краљевине Црне Горе, под командом сердара Јанка Вукотића, потукла је агресора у Мојковачкој бици у јануару 1916. и тиме заштитила изнемоглу војску Краљевине Србије.

Мојковачко херојство је било велико. Жртва коју су Црногорци поднели да заштите Србијанце описује се стога речима: „Да није било крвавог Божића на Мојковцу, не би било ни Васкрса на Кајмачалану.“ Јуначка борба опорављене српске војске довела је 1918. до српског и југословенског уједињења, а генерал Крста Смиљанић потерао је 1919. аустријске трупе на до двеста километара од Беча. Распала су се два немачка царства: Немачка и Аустроугарска.

То Немци нама Србима нису опростили и зато су нам разбијали Југославију. Први покушај им је пропао (1941–1945), али су из другог пута заједно са Американцима, Британцима и осталим западним земљама 1991. успели. Подржавали су сецесионистичке републике и народе, а потом су и бомбардовали Републику Српску и Савезну Републику Југославију. И опет се ту појавио Видовдан као датум који је неко намерно одабрао да нам запрети.

Словеначка територијална одбрана напала је Југословенску народну армију у ноћи између 27. и 28. јуна 1991 – дакле на Видовдан – и тиме је почео распад СФР Југославије. Након изрежираних резултата референдума за сецесију 21. маја 2006, Црна Гора је по убрзаној процедури на Видовдан 2006. примљена у Уједињене нације чиме је стављена тачка и на

СР Југославију (Државну заједницу Србије и Црне Горе).

Но, то што су радили нама, сада се дешава њима самима. Почиње да им се обија о главу. Велика Британија се отцепила од Европске уније. То је прва сецесија на Западу након Другог светског рата. Могућ почетак краја „уједињеног политичког Запада“.

Када је о нама Србима реч, као да смо заборавили да треба да радимо на новом уједињењу наших земаља. Морамо о томе стално да говоримо, да сваки дан чинимо неки покрет у том правцу, да сваки дан повлачимо линију: у духовности, просвети, науци, култури, спорту, привреди. Морамо да сањамо уједињење да бисмо га једног дана досањали, као што су то учинили наши преци 1918.

Наше српске државе Република Србија и Република Српска, и наша историјска српска држава Црна Гора која данас има српско-црногорски карактер, и нама најближа држава македонског народа Република Македонија – које припадају истоветном цивилизацијском кругу, нераздвојивим етничким коренима и стопљеним културама – имају снагу да као јединствена интегративна целина више не буду мале државице на рубу Европе.

У само једној ноћи Црна Гора може поново постати српска Спарта.

Хвала вам драги Барани.

Фото: Митрополија
црногорско-приморска
(mitropolija.com)

Докле ће у црногорским медијима да се развлачи лаж о Румијској цркви?

Прошорејер Јован Пламенац

Да ли, заиста, постоје људи који вјерују да много пута поновљена лаж постаје истина?

Да ли је то, заиста, теорија др Паула Јозефа Гебелса тачна?

Већина црногорских медија понавља да је Румијска црква узроковала да у Тројчинданској литији више не учествују римокатолици и муслимани. Тако је било и након овогодишње литије. Више медија је устврдило да је она постала „једнонационална“. „Слободна Европа“ је отишла даље, па је дан након литије, 20. јуна, на свом порталу објавила текст „Црква као споменик урушавања вишевековне традиције“, који је одмах пренио и портал „Вијести“.

Баш интересантно: Како у овим медијима знају да римокатолици и муслимани из Бара на овогодишњи Тројчиндан нијесу учествовали у изношењу крста на Румији?

Да ли су негдје на путу до врха Румије, или код Цркве Свете Тројице поставили барикаду и сваког учесника литије легитимисали, или барем питали „које је вјере“?

Јесте, био је мрак, али ја никакве барикаде, чак ни пулта за анкетирање учесника литије нијесам примјетио на том путу, нити ми је ико рекао да је тако нешто видио.

Па, откуда им податак да римокатолици и муслимани из Бара на овогодишњи Тројчиндан нијесу учествовали у изношењу крста на Румији?

Биће, ипак, да је у питању произволна тврдња, у складу са обичајима већине црногорским медија да нијесу битне чињенице него инте-

рес власника, тј. његовог политичког или тајкунског, или политичко-тајкунског газде.

На тренутак ћу се препустити таквим правилима, том неписаном кодексу актуелног црногорског новинарства и саопштићу да је на Тројчиндан 2016. године у Румијској литији учествовало 567 људи, од тога 76 муслимана и 54 римокатолика.

Ајде, јунаци моји драги, докажете да ово није тачно. Наравно да не можете. Питање је да ли сте уопште и били на литији? Да јесте, било би нормално да сте то и навели.

И што сад: Ваша тврдња спрам моје, па коме овај медијима слуђени народ повјерује.

Ето, то је новинарство које плодотвори текстовима као што су ови о Румијској цркви као реметилачком фактору барског међувјерског склада. Такво новинарство можемо назвати и злочиначким. Оно потпаљује црногорски народ који актуелни црногорски режим, користећи те и такве медије, међусобно сукобљава да би на том сукобу „сурфовао“. Само текст на порталу „Вијести“ о којем говорим имао је 340 коментара. Страхота је што све ту пише. Засигурно, не раде све то само „ботови“, него се и овај народ успаљује у братомржњи.

Иако сам о неистини да је обнова цркве на врху Румије узрок не-

учествовању римокатолика и муслимана у Тројчинданској литији писао пуно пута, иако је то преносило више медија у Црној Гори, очито мораћу да поновим:

Румијска литија на Тројчиндан за крстом Светог Јована Владимира прекинута је педесетих година прошлог вијека. Насилно. Забрањиле су је ондашње комунистичке власти. А обновили су је деведесетих година прошлог вијека, заједно са чуварима крста Светог Јована Владимира Андровићима, протојереј Богић Фемић, тадашњи парох барски (због у то вријеме још увијек актуелне забране комунистичких власти у „скраћеној“ форми, код Цркве Светог Николе и водопада на потоку Питину у Вељим Микулићима) и пар година потом Митрополит Амфилохије (у „пуној“ форми, од Цркве Светог Николе до врха Румије).

Дирљиво је свједочење данашњих Андровића о времену забране изношења крста Светог Јована Владимира на врху Румије и Тројчинданске литије. Протојереј Павле Радуновић, чувени архиепископски намјесник барски којем су нешто раније комунистичке власти отеле црквене печате, на њих урезале петокраку и такве му их вратиле, неколико дана прије Тројчиндана са Велишом Андровићем би отишао у Веље Микулиће. Велиша би понио крст Светог

Јована Владимира. Прикрили би се у Велишиној кући, гледајући како уочи празника жбири комунистичке власти шпартају кроз село, осматрајући хоће ли се појавити поп и Андровићи. А онда, током ноћи, само њих двојица изнијели би древни крст на врх Румије.

Дакле, већ педесетих година прошлог вијека римокатолици и муслимани престали су да учествују у Румијској литији. Православци – такође. Зашто? Па, зато што су им то забраниле комунистичке власти!

По обнови Румијске литије деведесетих, сваке године у њој учествује по неки римокатолик и муслиман. Не учествују масовно као раније, али учествују. Уосталом, и раније је бивало да их мање долази на Тројчиндан на Румију. О томе пише *Глас Црногорца* концем XIX вијека. „Њеко их мути“, каже се у том тексту. Као и ово данас, зар не.

Дакле, тврдња да је обновљена Румијска црква реметилачки фактор барског конфесионалног суживота је – произвољна. Она је, у ствари, политичка пропаганда против Православне Цркве у Црној Гори, лажна тврдња, флоскула актуелног црногорског режима коју он користи у својој борби против Цркве. Та лажна тврдња, сасвим природно, примила се и узраста на духу оне исте ид(е)ологије која је педесетих година забранила римокатолицима и муслиманима да у литији на Тројчиндан за крстом светог Јована Владимира излазе на Румију. И православцима, наравно.

У том јаду доказивања да је „два и два четири“ у црногорским медијима, од којих неки воде специјални рат против Цркве, понудио сам сву моју ђедовину у Бољевићима, у Црмници, која ми је у наслеђе остала од мојих славних предака, онемо ко докаже да је у Румијској литији било више муслимана или римокатолика, годину, двије, пет, десет прије него је обновљена Црква Свете Тројице на Румији, него годину, двије, пет, десет након њеног обновљења 2005. године!

Овај тендер отворен је већ неколико година, али нико да се јави да му предам моје наслеђе.

А опет, већина црногорских медија понавља: Румијска црква је пореметила однос „међу три вјере“ у Бару.

Да ли, заиста, постоје људи који вјерују да много пута поновљена лаж постаје истина?

Да ли је то, заиста, теорија др Паула Јозефа Гебелса тачна?

Људи чији је дух окован комунистичком ид(е)ологијом Румијску литију виде као манифестацију „братства и јединства“. Видјели смо сву трагедију те ид(е)олошке љубави међу југословенским „народима и народностима“ 90-тих година прошлог вијека, али – не помаже. „Што се црним задоји ђаволом, обешта се њему довијека“.

Ови новинари, доказујући лојалност својим богоборним газдама који су се подали глобалистичком Западу, не ријетко и сами заслијеplени мржњом према Цркви, не виде љепоту Румијске литије, труд и љубав на стотине њених учесника, међу којима је не мало дјеце, не виде та Светим Духом озарена лица великог броја људи, и старих и младих, који су се причестили на Литургији у Румијској цркви (да би уопште могли да учествују у Светој тајни причешћа, поред осталог, и поред свег напора успињања уз стрму планину, читаву ноћ они ништа не окусе, не попију ни кап воде), не виде те раздрагане младиће који се по завршетку литије на Доцу од Румије надмећу у древним спортским дисциплинама, не виде радост чина освештавања воде на Питином водопаду... Не виде ту величанствену слику дуге колоне која под свијетлима узмиче ка врху Румије. Они, испијајући кафу, сједе у својим дуваном задимљеним редакцијама и, о злу мислећи злом задојени, попут зомбија типкају по тастатурама својих компјутера: „Р-у-м-и-ј-с-к-а ц-р-к-в-а у-н-и-ш-

Поглед са врха Румије (фото: Црквена општина барска – spc-bar.me)

т-и-л-а ј-е в-и-ш-е-в-ј-е-к-о-в-н-у т-р-а-д-и-ц-и-ј-у“. Живот Цркве за њих је нешто онострано, непознато им. О њему пишу из перспективе своје незнамености, па још и са злом намјером.

Румијска литија је сабрање у оквиру Православне Цркве, сабрање народа око Христа, његовог угодника Светог Јована Владимира, крста на којем је овај светитељ мученички пострадао и, на концу, око свештеника, „пастира стада Христовог“.

То је, у вријеме настанка литије, било сабрање само православних. А онда, витлани бурама освајачких похода на ове просторе, један дио њих је примио римокатолицизам, други ислам. Међутим, по угледу на своје претке, наставили су да на Тројчиндан у литији излазе на врх Румије, носећи по камен са вјером и надом, Богу се молећи да ће онда када се ту сакупи довољно камења црква вратити, да ће „долетјети“.

Црква Свете Тројице на Румији, коју у неким медијима називају погрдним именима, оваплоћење је вјере и наде народа подрумијског краја да ће на румијском врху поново заблистати храм Божији.

И сада се неки људи у Црној Гори залажу за веће учешће римокатолика и муслимана у Румијској литији, а у исто вријеме, тврдећи да је она нарушила барски међувјерски склад, траже да са Румије буде уклоњена Црква Свете Тројице, црква коју је изњедрила управо та и таква литија коју они толико величају! ■■

Поводи: реаговања на Вербићев обрачун са веронауком

Упркос најавама министра Вербића да ће часови веронауке бити редуковани у основним, а укинати у средњим школама, Национални просветни савет изашао је са ставом да веронаука у непромењеном обиму остаје и наредне школске године. Због чега би веронаука требало да остане обавезни изборни предмет и који су разлози да се више не посеже за њеним укидањем – настављамо полемику са угледним јавним и научним личностима у наредним бројевима *Православља*.

Породица, школа и Црква нас држе у идентитету

Рајко Пејтров Ноћо, књижевник

Ми смо створени по подобију Божијем, по обрасцу Божијем. Тако би требало да изгледа и наше образовање. Та идеја да се укине веронаука је у садашњем систему обезглављивања народа, у систему поништења идентитета, у покушају да се лобирају људи, да се „Онај сам који јесам“, претвори у „Онај сам који нисам“, у тежњи да се народ промени и постане други народ.

Детињство је златно доба за веру и верске параболе. Уколико је детињство испуњено новозаветним причама које дете слуша у породици и школи, оно ће се као личност хармонично припремити за животна искушења о којима ће са зрелошћу моћи да одлучује. У томе и јесте смисао хришћанства – слобода сваког појединца да зна и да одлучује као освешћена личност. Дете ће као зрео човек или остати у вери – што је залог сигурности, или ће се, и то је сасвим легитимно, од вере отклањати, али ће отклањајући се од вере знати од чега се отклања. И да као покајани син увек може вери да се врати. То је залог извесне сигурности у овако великим и свакојаким искушењима и препрекама компликованог живљења.

Ако бисмо најједноставније потражили одакле долази реч образовање, морали бисмо да почнемо од *образа*, дакле од *Божије* образа. Ми смо створени

по подобију Божијем, по обрасцу Божијем. Тако би требало да изгледа и наше образовање. И није случајно што је са свакојаким ослобођењима од стега балканског комунизма дошло време да се у школе врати Божија наука. Добро се сећам да је у Републици Српској, где сам често одлазио, то био најдражи предмет. И десио је својеврсни парадокс – деца су своје родитеље који су одрастали у обезбоженом комунизму учили Богу и вери! То је била чаробна димензија која се тамо догађала.

Овде, у Србији је увек било компликованије, јер је Србија тешко подељено друштво. Та идеја да се укине веронаука је у садашњем систему обезглављивања народа, у систему поништења идентитета, у покушају да се лобирају људи, да се „Онај сам који јесам“, претвори у „Онај сам који нисам“, у тежњи да се народ промени и постане други народ. Нисмо бирали у коме ћемо се народу и којем језику родити, али

када смо се у том народу и у том језику родили, ваља нам носити наш идентитет. Укидање веронауке иде директно ка поништавању идентитета. То је једна наопака и злокобна тежња да се обезглаве народи, јер новија историја ништа друго и не ради, него што би Његош рекао, пржи људе и народе! У којим координатама ми живимо и у којим координатама обделавамо? То је, разуме се, јудеохришћанска култура. По тим облицима живота су живели наши преци, а по њима, макар и непотпуно, живимо и ми. У тим оквирима живе традиције је извор Живота, изван тих оквира

живота нам нема. Ако ово сведемо у наше српске оквири и покушамо најједноставније да кажемо како почиње наша вера и наша култура, одмах ћемо се сетити Светог Саве који каже „Чедо моје возљубљено, утехо старости моје“. Наиме, то каже Немања отац Светога Саве, али пошто је Свети Сава отац своме оцу, он му је и дао ове чаробне речи – да смо беочуг у ланцу, да смо породица и да је смисао нашег живота да наставимо тај низ.

Ја не знам ни једну велику српску књигу која о томе не говори: „Чедо моје возљубљено, утехо старости моје“. У томе је смисао живота. Наш задатак као савременика Светог Саве је да нашој деци пренесемо смисао и значај ових речи. И нема бољег начина од веронауке у школама. Светосавље, као српска редакција православља, говори својој духовној деци увек и свуда о том предањском завету. Када уђемо у наше храмовне задужбине и погледамо ктиторске композиције на којима ктитори у византијским одеждама у руци држе храм, одмах се суочавамо са својим духовним прецима, Немањићима, моћним, здравим и снажним племеном, чији је духовни отац био Свети Сава. Срби су кроз плаве очи Светог Саве прогледали, и у Божије се народе уписали. Немања као родоначелник и први Архиепископ Свети Сава – то је наше почело, светородна лоза Немањића. Та два златна века Немањића су онај залог и баштина од које ми и данас живимо и о којој морамо да говоримо својој деци. Ако наша деца не знају ко смо и чији смо, одведимо их у наше средњовековне манастире и покажимо им живопис. Тај живопис служи да исприча истину Старог и Новог Завета и живота наших светитеља на начин на који су га и неписмени њихови прадедови могли видети и разумети. То је савршена енциклопедија за сва поколења. Нема примера да је још један народ, у дугим вековима свог ропства, уз гусле, у десетерцу тако

интензивно и тако присно певао о својим краљевима, светитељима и царевима. Тако се рађала и свест да смо од краљевског и царског народа, да смо Христови, јер је уз гусле целокупна духовна и световна историја опевана у десетерцу и она је наша колективна Библија. То су знали и чобани, и земљоделци, и велможе и раја, јер се уз десетерац глава к небу дизала и нада озаривала у Христа Спаситеља да ће једног дана осванути сунце слободе. Због тога нам је на Косову Царство пропануло, али је искра Христа Спаситеља озарила наш верујући народ. „Вечна зубља, вечна помрчина“, каже Његош. Зубља је слободарство, а помрчина је историја нашег ропства. Ако бисмо са две речи означили наш народ, онда треба рећи да је српска историја устаничка, а да су Срби слобо-

дарски Христов народ. Међутим, трагично нас одређују још две речи – сеобе и деобе.

Због свега овога је необично важно да се веронаука сачува у породици, у школи, и у Цркви. Породица, школа и Црква су данас једина упоришта која нас држе у идентитету. А сви удари иду баш на систематско разарање породице, обесмишљавање школства и црквености. Укидање веронауке део је тог система распамећивања и обезглављивања српског народа. Међутим, пошто су Срби књижевноцентричан народ, и пошто нас најдубље одређују религија и поезија, а штите нас архетипски извори, ја дубоко верујем да нас је немогуће духовно разорити. Да би опстали и остали као народ, наша Црква, наша школа и наша држава морају да се врате себи и традицији. ■■

Јачати веру у новим генерацијама

академик Светимир Арсић Басара, вајар

Образовање и наука без веронауке су једностране
и Министарство образовања никада не сме да
запостави истински и стваралачки дијалог између
религије и образовања у нашим школама

Недопустиво је да српски министар просвете узнемири јавност идејом да је могуће укидање веронауке! Веронаука има вредности које су непроменљиве, које неће изменити дух времена било које епохе. Сведоци смо ненадокнадиве штете које је безбожнички комунизам нанео генерацијама у свим православним земљама. Сестрано образован човек, а такав је потребан друштву, не може а да не познаје веронауку. Наш народ каже – Човек без вере је човек без душе. ➔

У тој народној мудрости садржана је сва суштина изучавања те области. Под душом мислимо на кодекс високе моралности који се гради читавог живота, а потврђује кроз веру.

Образовање и наука без веронауке су једностране и Министарство образовања никада не сме да запостави истински и стваралачки дијалог између религије и образовања у нашим школама. Образовање, дакле, није супротстављено религији, као што и религија није супротстављена науци и образовању, мада се односе на различите реалности. Наша историја, наша култура, наша државотворност су баштина православног хришћанства. Једини предмет који заокружено и целовито изучава све ово је веронаука на коју смо дуго чекали да се врати у наше школе. Да би се отелотворило веровање код наше деце, осим породичног васпитања и црквене мисије, потребно је да се кроз наставни процес ученици упознају са свим наведеним појмовима. Као слободни људи они ће одлучити хоће ли бити верујући или неће, али као образоване личности треба да знају Стари и Нови Завет, треба да спознају религијске корене свог народа, треба да схвате културна добра која су настајала инспирисана духовним вредностима. Без спознаје тих појмова млад човек остаје лишен духовног садржаја у највишем смислу. Зато је вера неразлучиво уткана у душу човекову и она се не може потискивати. Напротив, наша је дужност да веру јачамо и хранимо у новим генерацијама како би упознале тежње човечанства које су водиле прогресу и напретку. Религија и веронаука оплеменењу човека и помажу му да у себи потискује зло, а да у себи негује само племенитост и доброту. Мора да се нађе место у делу наставе за веронауку.

Ја сам стално с Богом, то искрено кажем. Без Њега ја не могу ни један потез да урадим. Осећам да је у мени и да ме учи шта треба да урадим. Веру у Бога негујем у себи, без вере човек не може да постоји и да живи. Вера у Бога је вера у себе. Без вере у Бога не можемо ништа постићи у животу. Шта је живот, него Божији дар?! Без вере не бих могао да стварам и не бих постојао овакав какав јесам.

Веронаука као стуб читавог српског друштва

Драјослав Бокан, редигер и јублициста

Наук о вери, духовна култура и хришћанска цивилизација

Већ сама реч „веронаука“, иако наизглед не баш најспретније скројена, у себи носи једно веома важно подсећање. Тај „наук о вери“ је органски део наше културе, нешто што суштински обележава много шири део друштвених активности, као њихов „стуб и утврђење истине“.

Веронаука, тако, представља, између осталог, и важан део општег образовања: упознавање са основним премисама хришћанске цивилизације (са најсупериорнијим моралним кодом у историји човечанства, а кроз Божије

– оно Христово племенито и жртвено „силажење у хоризонталу људске историје“ и смртно обличје).

Без познавања хришћанског „наука о вери“ се нико не може сматрати „културним“, ни обавештеним и информисаним, а камоли образованим ако припада неком од одавно крштених европских народа и заиста жели да буде део аутентичне цивилизације успостављене током хришћанског средњовековља (а, затим, настављене упркос свим препрекама све до данас).

То је почетак сваке приче о достојном третирању ве-

Веронаука потенцијално омогућава поновно грађење духовних темеља довољно стабилне друштвене грађевине, која ће у себи носити чврсте структуре оног што можемо да с правом назовемо „системом вредности“ на наш начин.

ронауке у српским школама, као обавезном услову припадања вековном континуитету правилног разумевања хришћанских завета, Божијих заповести, библијских догађаја, Господње „Благе Вести“ и сада већ двехиљадугодишњег Предања Цркве. Не познајући све ово, ниједан наш сународник (па ни суграђанин) не може да се сматра „културним“ и „цивилизованим“, у оригиналном и историјски потврђеном значењу ових појмова.

Духовна култура (заснована на православној вери) је била и једини облик друштвеног организовања и саборног „заједничарења“ у српству, од светосавских подвига до краја Другог светског рата и насилног увођења екстремно материјалистичке и безбожничке идеологије у свим српским земљама у комунистичкој ФНРЈ.

То је и најзначајнији „оквирни“, контекстуални, али веома важан део расправе о важности чврстог успостављања „веронауке“ у нашим школама, без икаквог смањивања броја часова, неприличног омаловажавања верског образовања и томе сличних потеза и предлога надлежног министарства и свих других институција образовања и културе у Србији.

Светосавље као српски начин постојања у историји

Без познавања светосавске и црквене димензије српског историјског постојања и нашег укупног, интегралног (српско-право-

славног) идентитета, немогуће је ма шта важно и стварно значајно разумети у бескрајном, огољеном низању међусобно неповезаних безбојних података и датума дводимензионално схваћене историје Србије.

Светосавље није никаква хибридна фраза, нити националистички облик „недопустивог мешања вере и нације“, већ важна и незаобилазна специфичност српске идеје и њеног отелотворења у конкретној, историјској димензији нашег постојања. А је-згро и сама суштина појма „светосавља“ и јесте нераздвојивост нашег националног и верског постојања у свом недељивом, отаџбинском споју.

Сам „српски пут“ у историји је током свих наших великих сеоба, ослободилачких устанака и мирнодопских битака за самосталну државу означен именом, делом и заветом Светог Саве, нашег „архиепископа у вечности“.

Право већине на њихов животни и верски став

На трећој страни, глобална хипер-секуларизација и даноноћни пропагандни рад нехришћанских и директно антихришћанских медија уводе непропорционалан однос између оног што је, у овдашњој јавности, на располагању огромној већини нашег народа (православних верника је скоро деведесет посто) и оног што нема никакве везе са њиховим вредносним ставовима.

Све је уређено и постављено или као наставак некадашњег југословенско-атеистичког моде-

ла васпитања и образовања или као нови, још радикалнији облик одбацивања верске димензије у одрастању деце већ поменуте већине српског народа (која се, изгледа, узалуд изјашњава као православна пред представницима своје државе).

Неолиберални, транзицијски „терор мањине“ над већином је овде само трагични наставак некадашњег партијског терора мањине чланова КПЈ над већином (не само српског) народа.

Морамо се сконцентрисати на онај најважнији део питања „верских (самим тим и људских) права“ свих православних Срба и Српкиња: на одржање веронауке у њеном пуном обиму и на њено брижно чување од свакодневних удара са секуларних и већ превише моћних, а свеprisутних, нехришћанских страна.

И, на крају, али не и најмање важно – сви смо сведоци спонтаних коментара (од врха до дна друштва) о недостатку „система вредности“ у Србији.

Веронаука потенцијално омогућава поновно грађење духовних темеља довољно стабилне друштвене грађевине, која ће у себи носити чврсте структуре оног што можемо да с правом назовемо „системом вредности“ на наш начин.

Мислим да све наведено довољно аргументовано сведочи о важности питања присутности „веронауке“ у нашем школству, целокупној просвети и нормалном, духовно здравом одрастању ове и свих будућих српских генерација.

Приредила Славица Лазић

Школа у условима фалично одређеног циља васпитања

др Емил Каменов

Постоји једноставно и несумњиво објашњење онога што се збило и збива у нашој школи – иако се деценијама говорило о „свестраном развоју личности“ као циљу васпитања, њему је поред когнитивне (научне) и емоционалне (уметничке) компоненте недостајала још једна – духовна (најуже повезане са моралношћу). То је још давно приметио Стаљинов педагог Макаренко, изневши једну од предности веронауке која се изучавала у предреволюционарној школи – захваљујући њој пред очима ђака су „дефиловали“ / sic/ морални проблеми и подстицали их да о њима размишљају и сазнају више. Тога у постреволюционарној школи више нема.

Нанета је на тај начин штета пре свега моралном васпитању, а затим и васпитању уопште. Показатељ за то је све ређе коришћење речи „васпитање“ у свим школским темама и нагло застареваше (излагање из моде) термина као што су: *доброћа, милосрђе, ђошћење, ђослушност, часћ, уљед, савест, саучешће, ђаширишизам, хуманизам, солидарност* итд.

Сведоци смо појаве да се веома мало пажње поклања питањима моралног васпитања, или да се оно третира изван проблематике слободе, а не унутар ње, по угледу на Цркву. То своди васпитање на бихејвиористичко неговање добрих навика и сузбијање рђавих побуда када је јаве у пона-

шању васпитаника. Међутим, *добро у души не сварају ни физичко здравље, ни добре социјалне навике, чак ни развијене стваралачке снаге; оно свети души независно од свега штоа...*

Човек, коме је све дозвољено, зазвечао је себи „гордо“, уверен да се ослободио врховног Судије, чак и савести која би нас подсећала на Њега. Школа, настала у крилу Цркве, неприродно је одвојена од ње, са уверењем да је у послу васпитања и образовања младих све у човечјим рукама, тако да Бог нема у њој шта да тражи него да се повуче пред активним атеизмом. Под утицајем тих и таквих схватања после Другог светског рата код нас је занемарено богато педагошко искуство православља, што је, по запажању Митрополита Амфилохија, имало катастрофалне последице по педагошку теорију и праксу.

Одвајање педагогије од философије и религије учинило је нерешивим низ питања – од тога ко, како и зашто може и треба да одреди циљ васпитања, до улоге коју имају у њему поједини фактори развоја. Лишен верског погледа на васпитање педагог је стављен у ситуацију да циљ васпитања (и све што из њега следи) измишља или „открива у детету“, што је лишено скоро сваке објективности, а тиме и смисла. То се догађа када се у васпитању не узимају у обзир оне вредности које су изнад личности,

дајући јој тиме вредност. Још је горе ако се вредности сагледавају у потпуном потчињавању појединца неком општем субјективитету, на пример – нацији или класи, што му укида сваку врсту слободе, испуњавајући настали вакуум – пропагандним лажима.

Хришћанство као темељ европске културе

Европска култура је незамењива без хришћанства, а верско знање се у много чему поклапа са културолошким. Хришћанске основе европског друштва су породица, закон и слобода избора, а темељ читаве наше цивилизације – хришћански морал и врлине, записани у Божијим заповестима. На њима се граде друштвени односи, обичаји и закони, етичке и све друге вредности и култура уопште. Покушаји да се овај морал поништи, омаловажи и замени неким другим, завршавали су се хаосом и безаконјем који су водили у распад друштвене заједнице и општу неслободу.

Без религијског васпитања човек бива лишен појмова о светом, узвишеном и савршеном, односно, сведен на своју анималну природу чије деструктивно испољавање више ништа не може обуздати. Цивилизовано понашање, као и култура, заправо израстају из религије, њени су издаци и у њеној функцији. Без ње нужно долази до губљења морала, као и идентитета појединца

па и читавог народа. Васпитање, у коме душа остаје ненахрањена, каже Калезић, води „ишчашењу из традиције, издвајању из бића народа – типичној обескорењености. Таква репа без коријена је могла лако да буде ишчупана, помјерена, гурнута, однесена“... Када је реч о традицији и односу према њој, истиче се да је реч о изворној, живој традицији, којој није ни идолопоклонички став према прошлости, нити њено окамењивање.

Најбоља потврда цитиране тврдње је оно што се десило многим афричким народима када су са губљењем сопствене религије остали без свог језика, културе и идентитета. У извесном смислу су престали да егзистирају духовно и душевно, што ће их вероватно довести и до физичког ишчезнућа. Нема сумње да смо и ми били кренули њиховим путем. У нашим школама су деца доскора сазнавала више о староегипатској религији него о вери својих отаца, темељу цивилизације за коју треба да се припреме, традиције и културе у којој је требало да учествују, без које није могућ повратак у цивилизовани свет у који смо ушли преко хришћанства.¹

Европска школа је од вајкада била повезана са Црквом у којој је и настала. До краја II светског рата веронаука је била високо цењена и од педагога, као наставни садржај на коме се заснива морално васпитање. Од Светог Саве нам је остало да су Црква и школа нераздвојне, што је чинило да су вековима налазиле место једна поред друге у школском дворишту, а Министарство просвете било и Министарство црквених дела.

Питање увођења и ваљаног обављања наставе веронауке као

¹ Без познавања вере не могу се разумети ни опште културне појаве у животу човечанства, а ни суштина наше народне традиције. Без њега се кидају везе са сопственим коренима, а без вере нема ни правог друштвеног благостања ни напретка. Убити веру у народу значи убити и тај народ (Кангрга, 1994).

Отац Јустин Поповић
(фото: манастир Ћелије – celije.org.rs)

општеобразовног предмета у српске основне и средње школе можда је и значајније него када су у питању неке друге земље. Од његовог одговарајућег решавања у знатној мери зависи стање нашег друштва, па чак и частан опстанак земље Србије, чији је национални идентитет кроз векове очувала Српска Православна Црква. „Нема доброг дела, вечног доброг дела у историји српског народа да не води духовно порекло од Светог Саве“, каже Ава Јустин Ћелијски. „Вера и веронаука уопште су представљале (и представљају) фактор духовног јединства српског народа а православна вера и наука, фактор духовног јединства, саборности, осећања припадности и очување моралног здравља и племенитости српског народа у целини и на дужи рок.“

Урушени темељи школства

Од Светог Апостола Павла остале су нам следеће речи: „По благодати Божијој, која ми је дата, ја сам као мудри неимар

поставио темељ, а други називају. Јер нико не може да постави други темељ сем онога који је постављен, а то је Исус Христос“ (1 Кор. 3, 12). Наведено упозорење, примењено на покушај да се педагогија заснује на „другом темељу“ – марксистичком учењу, диктираном политичким циљевима, била је велика грешка, а још већи грех. Овај херостратски чин сасецао је корене европске културе и био узрок многих несрећа јер су људи престали да своје проблеме првенствено схватају као моралне проблеме. Почели смо да живимо у свету врло лабавог морала и неодређених ограничења у коме је врховна девиза: – *Све је дозвољено, ништа није истинито*. Губе се границе између добра и зла, истине и лажи, доушмине човеку и недоушмине. Дошли смо до ситуације у којој... наше друштво балансира на ивици провалије моралне сведозвољености и нейросвећености.

Док је Христос био усмерен на небеско Царство, Евро-Американици су се определили за земаљско царство, за стицање блага негу-

ховне врсте: материјалној благодати и сигурности, успеха и похвала за земаљска постојинућа, чулних уживања и „слободе“ од ограничења и забрана које Јеванђеље постојавља. Ушонулости у жеље и задовољства овога света, стицање знања а не врлина, старање за тело, а зајостоавање онога што је пошребга душе – то су облици духовне заштрањености која се често јавља у безбожном човеку.

Човеку је, по мишљењу Чарлса Тејлора, Бог потребан да бисмо имали некога кога ћемо волети и дубоко поштовати, да бисмо били људи а не дивље звери. Просвета лишена ђерсејектине какву даје помисао на Живој Вечни, претвара се у ужас и страхају, тако да Ава Јустин поставља питање: – Чему она служи? Одговор је: – Васшшшава вукове.

Таквој школи, без учења о Живоју и Живојодавцу, Св. Владика Николај Велимировић замера бездушну хладноћу. Можемо бити сигурни да је та хладноћа један од најважнијих узрока вршњачког насиља које бесни у нашој школи.

У протеклим деценијама било је неких покушаја да се недоста-так моралног васпитања у школи надомести моралисањем разредних старешина на часовима посвећених само томе, као што је у последње време у савремену школу уведено тзв. Грађанско васпитање – пандан Веронауци. У оба случаја то није функционисало према очекивањима и претворило се у празнословље без стварног утицаја на животне ставове и све горе понашање ученика. Ову појаву можемо објаснити чињеницом да понашање према моралним нормама захтева жртве, одрицања и поглед на живот из аспекта вечности (*sub specie aeternitatis*). Без тога оно губи смисао јер му се пориче верски карактер, као и постојање једног трансценденталног би-

Фото: портал „Православни родитељ“ (pravoslavniroditelj.org)

ћа, Творца, који је обдарио људе разумом, савешћу, бесмртном душом и слободом воље, што чини моралност неодвојивим од религије.

Лишени таквог погледа на живот и спремности на одрицања у корист ближњих и човечанства уопште, млади губе своје духовно-моралне оријентире и у њиховом понашању све више преовладавају насиље, бездушност, саможивост, грамзивост и себичност. Многи од њих одрастају у неповољном социјалном окружењу, у поремећеним породичним условима, у сиромаштву и духовној беди, што све значајно утиче на њихово душевно и духовно здравље. Постоје страшни статистички подаци о броју деце која уживају наркотике, алкохол и дуван, ступају у преране полне односе, крше закон, а многи оболевају и од нервних болести. Досадашњи покушаји да се створи „школа без насиља“ дали су слабе резултате, као и покушаји да се хришћански темељ морала волунтаристички замени нечим другим. Шта више, они су довели

до урушавања морала уопште и израженог слабљења васпитне функције школе. Ова ситуација се погоршава упркос ангажовању „школских полицајаца“, снимању терена око школа и претњи неваљалим фудбалским навијачима, који нису навијачи него хулигани. Дошло је до ишчезавања, релативизирања и поништавања морала уопште, чему нема лека ако се не вратимо универзалним, вечним и темељним вредностима хришћанства у коме је српска култура саставни део шире европске хришћанске културе, којој су и Срби дали значајан допринос.

Улога верске наставе у моралном васпитању младих

Верска настава је посебно значајна и потребна младим људима. Запажено је да се млади, који похађају верску наставу, боље понашају према оградљима и једну према друћима. Поред тога што се они њоме охрабрују и подржавају у својим ећисшеницијалним штрањима и дају им се у њиховом духовном и социјалном развоју, верска наставка служи и образовању и васшшшању младих људи, осшособљавајући их да се суочавају са надолазећим живојним пошешкоћама и кризама.

Ако школа буде усвојила одговарајући приступ религијском васпитању, предмет ће загобишши академско пошшшовање и од штакве праксе имаће користи и појединци и друштво, јер је релићјско васшшшање у школи данас чак важније нећо што је било у прошлости. То ће значити њену корениту промену, редефинисање функције школе, њених васпитно-образовних циљева, положаја ученика у наставном процесу и др. Постојећа ситуација, у којој се задатак школе своди на стручно и хуманистичко образовање, заобилазећи сучељавање са задњим шшшша-

њима људске еџистенције (питање смисла живљења, упућености на трансценденцију, безусловне одговорности и сл.), не задовољава потребе младих и мора се мењати. Свакако, школа није једино место где треба да се расправља о овим питањима, али се она не смеју ни прећуткивати у институцији која има велике могућности да утиче на оформљивање младих. Прећуткивање питања логоса и етоса у школи резултирало је у образованим слојевима друштва трагичним дефицитом смисла и духовном празнином, која се често прозирно покрива цинизмом, или чак надомешта сујеверјем.

Допринос, који Веронаука може дати моралном васпитању (и васпитању уопште) не може обезбедити ни један други наставни предмет. Парадоксално је да су њеном искључивању из корпуса општеобразовних предмета, и занемаривању религиозних тема у наставним садржајима, кумовали баш они који су се залагали за циљ какав је „свестрано развијена личност“, остављајући га да буде остварен у далекој и неизвесној будућности.

За разлику од фаличне „свестраности“ као циља васпитања, верско васпитање је погодно за неговање „холистичког приступа“ који недостаје савременој настави; градиво Веронауке пружа прилику да се на најбољи и најприроднији начин интегришу сви васпитни и образовни елементи онога што се учи у школи. То значи да се верско васпитање односи на развој целовите деџе личности и може да повеже, осмисли и квалитативно унапреди све што се у школи и изван ње учи и развија, укључујући у то и породицу.

Циљ и садржаји духовно-моралног васпитања

Духовно-морално васпитање на традицијама Православља је нужно да би се премостио јаз настао његовим вишедеценијским изостајањем из српског школ-

Потребно је изградити код младих духовну културу и поглед на свет који ће суштински утицати на њихову животну оријентацију у друштвеном понашању и стварању материјалних и духовних добара

ства, које је довело до занемаривања правих и бујање лажних животних вредности са много негативних последица за младеж и друштво у целини. Међу њима су најстрашније: губитак духовних оријентира у животу младих, потчињавање и веровање лажним ауторитетима, духовна експанзија морбидних секти, као и религиозни екстремизам и фанатизам. Најбољи начин за стицање духовно-моралног имунитета према овим појавама је враћање деце и омладине изворном Православљу, у коме је улога Веронауке остварљива само ако се прихвати као општеобразовни наставни предмет у школама, са којим треба да буде у складу читав наставни програм одређене школе и разреда.

Потребно је изградити код младих *духовну културу* и поглед на свет који ће суштински утицати на њихову животну оријентацију у друштвеном понашању и стварању материјалних и духовних добара. Реч је о стицању православне културе у моралном и естетском васпитању младих, које ће се битно одразити на њихов живот, понашање и систем вредности који их одређују. Традиција Цркве, грађена вековима, садржи обрасце моралног понашања у друштву и породици, који творе самобитност и национални идентитет српског народа. Њих је потребно познавати да би се одржали на прави начин и сачували од псеудокултуре.

Верско васпитање је неизоставни део општег васпитања и образовања и задатак му је да уведе младе у правилан однос према Богу и људима, као и да их упозна са системом правих вредности, какве се негују у Цркви. Идеал коме она тежи је вра-

ћање човеку првобитне чистоте, као и да се путем вере, на којој почивају све врлине, задовоље његове духовне и интелектуалне потребе. Вера посвећује и допуњује разум, утиче на формирање моралне свести, буди духовну самосталност, осваја слободу за самостално одлучивање, побуђује вољу на добра дела и снажније од разума одвраћа од зла, јача и теши у невољи, мири људе са Богом и снажи поуздање у Њега, чува слогу и одржава мир међу људима, хармонизује друштвене односе, даје примере за углед кроз своје подвижнике и мученике и др. Нарочито су важна верска сазнања, која се најчешће не стичу у школи, барем не у целовитом и делатном облику:

- сазнања о смислу постојања човека и света,
- сазнања о људској слободи,
- сазнања о животу у заједници,
- сазнања о феномену смрти,
- сазнања о односу са природом, и
- сазнања о одговорности за друге.

Поменута сазнања могу допринети формирању морално-духовног погледа на свет, који ће постати основа за неговање добрих породичних односа, чуварног односа према природи, отпора према непожељним утицајима и свему осталом што угрожава однос према Богу и према ближњима. На тај начин ће се потпомоћи процес стицања социјалне зрелости младих, васпитање код њих грађанске одговорности и поштовања духовног наслеђа, старијим генерацијама и трајним вредностима које се негују у Цркви.

Поред извора и начина сазнавања, какве користе науке и уметности, стицање сазнања о рели-

гији има општекултурни значај, јер доприноси општем развоју младих приближавајући их коренима њиховог националног бића и културама других народа, посебно европских. У име слободе мисли, савести и вероисповести, они на ова сазнања полажу неутуђива права у демократском друштву какво данас покушава да се успостави у Србији.

Фактори, који утичу на хришћанско васпитање као пут ка правој слободи личности, су његова Христоцентричност и Христостолитост, благодати црквених тајни, средина у којој млади одрастају и њихово психофизичко наслеђе. Отуда *хришћански еџос може бити сџалан коректив одређених аномалија џоџрошачкој и диџитализованој друштва...*, али је и разлог што се верска настава не може замениџти неким друџим, ма колико сличним или комплементарним предметом; ... верска настава мора сачувати свој црквени карактер, иначе бива обесмишљена. Из тога произилази да Веронаука не може да буде неутрално информисање, као што су то многи наставни предмети, него треба да тежи уређењу душе према хришћанским вредностима, а то су: живот као служење узвишеним идеалима, врлина као морална потреба, јединство речи и дела, брига о очувању животне средине и захвалност, пре свега Господу и својим родитељима, а затим и свим ближњим као браћи и сестрама по Христу.

Ако искрено имају амбиције да „свестрано“ развијају личности ђака који су им поверени да се старају о њима, онда своје садржаје треба да црпе не само из науке и уметности, него и из религије, без чега циљ васпитања губи своју „холистичност“. Шта се, уместо тога догађа са њима?! Наука бива замењена псеудонауком натруњеном идеолошким флоскулама престајући да се бави питањима своје одговорности за судбину планете Земље, која нам

је дарована, *уметности* скрајнута на маргине положајем „надградње“ у односу на „базу“, а *релиџија* омаловажавана, прогоњена и лоше тумачена.

На жалост, присутна је појава, на коју указује Блез Паскал, да *модерну Евроџу карактерише раздвајање духа и ума од вере и релиџије, или „лоџике мишљења“ од „лоџике срца“*, што се најбоље огледа у покушајима да се одвоје, па чак и међусобно супротставе, науке и религија. Упркос чињеници да садржаји појединих наука (историје, философије, биологије и др.) у неким аспектима противрече ономе што учи Веронаука, бројна су схватања да учење верске наставе није супротстављено учењу науке, него се они допуњују и употпуњују. У таквом, холистичком приступу – знању, схваћеном као циљ, корелација се јавља као средство за његово постизање.

То значи да су науке, поред уметности, значајан извор чињеница које подржавају православно начин схватања света и сведочанство промисли Божије. Сетимо се да је већина великих научника била релиџиозна, што је сасвим природно, будући да су, упознавши савршенство научних закона који владају у области којом су се бавили, добијали потврду о постојању Творца. Поменимо само Бекона, Линеа, Коперника, Кеплера, Њутна, Ампера и Теслу. Михајло Пупин је говорио да у свему сагледава прст Свемогућег.

Ђ. Шушњић сматра да је „наука облик мишљења, а религија начин живљења. Ради се о два пута потраге за истинама, који нису непријатељска, него су два подједнако вредна напора људског духа“. Р. Јовић објашњава „да су људи вере гледали на науку као на Божији дар... а вера и наука су комплементарне“.

Из онога што је до сада речено произилази предлог да се у школу уведе „духовна вертикала“,

јер њен недостатак обесмишљава две претходно поменуте компоненте развоја личности – научне и уметничке. Свака од њих има свој језик, своју методологију, као и начин на који се остварује у школи и друштвеној заједници као целини. Отуда ове компоненте нису у конкурентском односу, нису супротстављене једне другој, него су комплементарне.

Повратак веронауке у школе, овакав какав је учињен, није довољан и чак је по неким својим порукама проблематичан. Пре свега, релиџијска култура је потребна сваком човеку, био он релиџиозан у одређеном периоду живота или не. Као општеобразовни предмет похађање Веронауке треба да буде обавезно, слободан је само избор ученика хоће ли да прихвате верско учење или не. Међутим, познавање садржаја Веронауке потребно је сваком човеку, јер се на њима темељи читава европска цивилизација. Враћање религије тамо где се деца припремају за живот – у школе, где им је и место, у наставним програмима какви су код нас створило је опасан дуализам између Веронауке и већине других наставних предмета, што поткопава корене релиџиозног живота... Тек нам предстоји изградња педагошког система у духу Православља што ће се постићи захваљујући дубоком разумевању човека које дугујемо Хришћанству и узимању у обзир великих промена које су се десиле у свету. Међу њима је и исправљање скопо плаћене заблуде према којој је могуће педагогију раздвојити од религије без штете по обе, а то се односи и на друге домене људске мисли и стваралаштва: морал, право, философију, екологију, економију, политику и др. На педагозима и богословима је да повезаност између њих сагледају, протумаче, осмисле и успоставе на прави начин, пре свега у васпитању схваћеном као доприношење духовном развоју. ■■

Трибина у парохијском дому Храма Св. Саве

Жарко Видовић: сведок голготе, пророк Васкрсења

У сарадњи Храма Св. Саве на Врачару, Светосавске омладинске заједнице Архиепископије београдско-карловачке и Хришћанског културног центра др Радован Биговић, одржана је 29. јуна 2016. године у парохијском дому Храма Св. Саве трибина на тему „Жарко Видовић: сведок голготе, пророк Васкрсења“. Учесници трибине су били: ђакон доц. др Драган Ашковић (Православни богословски факултет), доц. др Милош Ковић (Филозофски факултет) и Матеј Арсенијевић (православни публициста). Модератор трибине је био о. Далибор Стојадиновић, парох Храма Св. Саве на Врачару.

Након инспиративне уводне речи о. Далибора, ђакон доц. др Драган Ашковић истакао је на почетку свог излагања значај проф. Видовића у свом личном животу, који је за време свог живота многе подстакао и својим личним примером духовно пробудио, освежио и преобразио. Наглашавајући да се проф. Видовић не може једноставно назвати философом или теологом, ђакон Ашковић је ту тврдњу поткрепио чињеницом да је и у целокупном свом животу и свим списима проф. Видовић окренут ка Христу, те да се може назвати христоцентричним философом, док је за средиште црквеног живота сматрао Литургију и дијалог верних након Литургије, те се може назвати и литургичким теологом.

Доц. др Милош Ковић такође је, својим личним искуством и интелектуалним завештањем, потврђивао и афирмисао дело проф. Видовића и његову животну философију као његову неоспорну љубав, ведрину и ревност за Православну веру, која му је представљала животну идеју водиљу и крајњи циљ егзистенције човека у историји. „Пре неколико година сам схватио да у мојој непосредној близини живи човек по имену Жарко Видовић, од кога могу да научим много више тога о себи, о својој породици, о својим прецима, о смислу српске, европске и светске историје... Читајући његове рукописе, схватио сам да је и њему било потребно време да врло темељно прође кроз дела страних филозофа и теолога, кроз историју уметности, да би се на крају, вратио Христу.“

Православни публициста Матеј Арсенијевић је у свом опсежном излагању обратио пажњу на многе сегменте православне философске мисли проф. Видовића, истакавши да је истински хришћански филозоф онај ко и умирући философира сведочећи Исуса Христа. „Ако је час смртни онај час у коме се као у жижној тачки збирају и созерцавају сви земаљски дани човекови, онда је Жарко Видовић истински човек Божији, који је словесном литургијом своје смрти потврдио своје живљење као подвижничко логосно служење. Удивљујући се пред тајном Видовићевог упокојења, с пуним правом можемо рећи: благо ономе ко философира не само својим животом, већ и својом смрћу. Истински хришћански филозоф је онај ко и умирући философира, тј. сведочи о Христу, прелазећи из овоземаљског живота у његово есхатонско наручје.“

На крају трибине, о. Далибор Стојадиновић се захвалио предавачима и свима присутнима, који су до последњег места испунили велику салу парохијског дома Храма Св. Саве на Врачару.

Дарко Стефановић

– Од Свечовека до Богочовека –

Живот и рад Епископа Николаја

– 13. део –

Речи и знаци

Радован Бићовић

Николај прави разлику између речи и знака. Но, иако између њих постоји разлика, постоји такође и сличност, јер и знаци су својеврсне речи (Исто, 187). Знаци су распрострањени у природи. Минерали и биљке су говор природе у знацима. Животиње су говор природе у полузнацима и полуречима (Исто, 187). Људска реч, за разлику од васионске, моћнија је, снажнија и савршенија. Понекад се нејасни говор васионе објективизује у људској речи. У њој се налази и енергија света, тако да људска реч постаје и *космичка реч*. За разлику од васионског говора, који је претежно у *знацима*, људска реч има још једно својство. Она је *творачка* (Исто, 187). Као што је кроз прву Вечну Реч постало све што постоји, тако и човек, као жива икона те Речи, све што ствара – ствара речју. Она је почетак свега у његовом животу (Исто, 189). „Цела душа људска, цео живот људски мучи се да нађе себе у речи“, каже Николај (Исто, 187). Свака наша акција само је извршење сваке наше речи (Исто, 187). Реч је почетак свега зидања и стварања. Она је главна моћ у природи, као и у човеку. Реч је најраспрострањенија и најуниверзалнија појава (Исто, 190).

Она је почетак људи, почетак свих људских радњи, послова и дела (Исто, 187). У људском језику и речима Бог открива себе, говори о себи, саопштава своју вољу. У њима и космос разоткрива себе. Помоћу речи човек тај исти космос мења. Човек је по својој природи биће које говори. Његова тајна је у речи. *Реч-мисао* или *мисао-реч* налазе се у њему пре сваке идеализације и исказивања. Суштина лика и образа

Владика Николај Велимировић

Божијег у човеку огледа се, између осталог, и у његовој речи.

Између Вечне Речи и васионске и људске речи постоји сродност, али не и истоветност. Божанска Реч је вечна, самобитна, ничим условљена. Људске и васионске речи су створене, и то је основна разлика међу њима, иако је људска реч творачка. Вечна Реч је вечна и неограничена, људска и космичка је временита и ограничена. Међу њима постоји сродност, али се тајна Божанске Речи никада не може у потпуности исказати и изразити људским језиком, појмовима и речима.

Ако је у *Новим беседама под јором*, тумачећи Јованово Јеванђеље (1, 1–17), Николај глорификовао људску реч дајући јој примат у односу на васионску реч – знак и символ – касније, у другим делима, у *Номологији*, *Символима и сићалима* и *Причи о вуку и јаћњешу*, и сам увиђа немоћ људске речи. Да би се правилно схватило, овде треба истаћи да он не говори о људској речи у најши-

рем смислу, већ о *речи-мисли*, појму. Упоредјујући реч-мисао (људска реч) са речју као символом природе (космичка реч), он даје предност другој: „...символи казују више и различитије него речи. Хришћанска вера није философија да би се сва могла сместити у речи, него је она суштност драме живота човјечијег“, каже Владика жички (*Прича о вуку и јаћњешу*, СД IX, 616). Исту мисао срећемо и на другим местима у његовим делима. Предност симболичког језика над појмовним језиком код њега није спорна.

Откровење Божије је непреводиво на језик појмова. Речи су немоћне да адекватно изразе тајну хришћанске вере и однос човека и Бога. Света Тројица својом енергијом делује кроз људску реч, али својом суштином Она остаје изван и изнад сваке речи и појма. Речи остају симболи који указују на Вечну Истину, али су истовремено и иконе кроз које се излива благодат Божија на свет. Ако би оне остале само симболи који нешто симболишу, биле би беживотне и одвојене од Вечне Речи. У *речи* и *икони* долази до сједињења два света: земаљског и небеског, човечанског и Божанског, временског и вечног. Језик се, схваћен иконолошки (иконографски) у контексту Црквеног Предања и молитвено-благодатног живота, сам преображава. Људске речи се причешћују Вечној Речју и њом се освећују (Опширније о језику иконе: видети одличну студију професора Л. Успенског: „Смысл и языкъ икон“ *Журнал Московской Патриархии* (1955) 6, 55–64; 7, 53–65), добијајући тако оно што немају у својој природној датости.

Владика Николај је далеко од помисли да тврди да свака људска реч има творачку моћ, да је иконична и символ Вечне Речи. Моћ речи је двострука. Она убија и сече горе од мача, али и преображава. Реч је жива и мртва. Жива – кад се причешћује Вечном Речју, мртва – кад је од ње одвојена и отуђена. „Речи губе своју магичну и божанску моћ када се злоупотребе и постану као мртве“, вели Николај (*Васионик*, 532). Реч и језик који хоће да преображавају, да узводе ка архетипу и буду реч Живота и реч о Животу, претпостављају даноноћно богочовечанске подвиге у Цркви и учествовање у њеном литургијском животу. Ту се језик освећује, преображава и добија чудотворну снагу.

Поједине мисли Владике Николаја о језику (о логосности света, о томе да све у васиони говори) подсећају на сличне мисли Светог Максима Исповедника. Идеју о космичкој димензији језика, о томе да су речи гласови и звуци васељене, налазимо и код Сергија Булгакова и других руских теолога и филозофа (Упореди: С. Булгаков, *Философия имени*, YMCA-PRESS, Париж (1953), 9–187). И сигурно је да се он ослања на ту традицију поимања језика. Међутим, у својим раним радовима *Религија Њећошева* и *Нове беседе под јором* изгледа да је био под утицајем експресиониста, то јест такозваног естетизма који је просто стварао култ речи. То је почетком века у књижевности био општи покрет коме су припадали многи писци: Богдан Поповић, Јован Скерлић, Исидора Секулић. Будући да је то време када је религија свим силама из овог света протеривана, време када се философија разбијала у парампарчад, на разне правце и дисциплине, уметност је издигнута на највећи могући ниво. Постављена је на највиши пиједестал, изнад религије и философије – као највећа вредност. Она је била обоготворена, посебно поезија и музика. Поезија ствара свет. Свет је сам поезија и музика. Те идеје су веома присутне код Николаја, нарочито у *Религији Њећошевој*. Он је касније напустио тај естетизам и култ речи, враћа-

Читаоцима *Православља* представљамо одабране одломке из књиге блажене успомене о. Радована Биговића *Ог Свечовека до Богочовека* (Р. Биговић, *Ог Свечовека до Богочовека: хришћанска философија владике Николаја Велимировића*, Друштво Рашка школа, Београд 1998).

јући се библијском и светоотачком поимању језика – језику символа као вековном језику Цркве. Њиме је писао и говорио до краја живота. Будући да је по свом унутрашњем тоналитету и вокацији поета, свеједно о чему говори, његов језик је увек библијски и поетичан. То је језик прича, параболa, метафора, парадокса, слика. Увек је жив и динамичан, и тиме плени слушаоце и читаоце. Његов језик је језик пророштава и визија. Уз то, Николај је био и бриљантан стилиста, један од најбољих у српском народу. О његовој лексици, композицији и стилу могла би се написати посебна студија.

Оно што треба посебно нагласити јесте чињеница да је Николај један од првих, ако не и први српски мислилац који је поставио питање: шта је језик, шта је реч у својој суштини? Он је пионир у конституисању философије или теологије језика код Срба, зато што је језику дао онтолошко утемељење. Тим проблемом се, иако не темељно и систематски, бавио у својим радовима када његова христологија није била сасвим јасна, када се колебао између Свечовека и Богочовека. То је имало за последицу да његово схватање символа није у потпуности истоветно разумевању символа у патристичкој мисли Истока, на шта је већ указано, иако његова основна мисао о људској речи као одразу и символу Вечне Речи егзистира на Црквеном Предању.

Иако је његов језик изузетно леп, јасан и разумљив како за образовање, тако и за мање образоване, иако његове језичке слике, параболe, парадокси, алегорије буде национална и верска осећања, постају моћне и логичне, тај језик није увек адекватан за богословље. И могло би се с правом рећи да је Николај, осим утемељења философије језика, изузетно обогатио српски литерарни и књижевни језик, али несразмерно мање српски богословски речник и појмовни богословски језик. На том

језику је посебно радио отац Јустин Поповић, и његов допринос је ту непроцењив, што још, нажалост, није довољно вредновано и оцењено.

С обзиром на то да ће посебно бити речи о символимa и сигналимa и њиховом разликовању у поглављу о космологији (Б., „Епископ охридски Николај, Символи и сигнали“ (приказ), *Светосавље* (1932) 6, 303–306), овде треба истаћи толико да се реч као символ разликује од речи-знака. Реч-символ садржи у себи присуство онога кога символише, то јест садржи у себи присуство Вечне Речи. Реч као сигнал само обавештава и упућује на нешто. А и једно и друго се разликују од *алеџије*, која је само поучна илустрација. Речи-сигнали некад означавају превазилажење говора управо помоћу видљивих знакова. На пример, Јеванђеље које се на Литургији оглашених налази на средини Светог Престола говори о Христу. Путир за време Литургије верних не говори, али се види као место где се Вечна Реч остварује и оваплоћује. На Велики Петак и Суботу Крст тера реч на ћутање, али његово присуство омогућује созерцање свеколике Његове трагичне судбине. *Символ вере* није само скраћена доктрина хришћанске вере већ *символ*, што значи да он стоји уместо свеукупне тајне вере. Он је мисаона и логичка слика вере.

Свака ствар на земљи *символ* је небеске реалности. Сваки догађај у животу, разна постојања, бивања и дешавања сигнали су Животодаваца, Његове воље, милости, љубави, промисла, казне. То је Владичина основна мисао. За такво схватање он је имао подлогу у литургијском језику Цркве. Библија говори о Богу. Храм, као сазидана Реч, преко својих архитектонских и симболичких облика говори о Њему. Икона такође. Из овога произлази и посебна теорија знања чија се суштина изражава у следећем: сва људска знања о Богу, почев од обичних слика и метафо-

ра до најдубљег богословског созерцања (теорије), неадекватна су свом објекту. Између симбола и онога кога он симболизује постоји близак додир и однос, али не и истоветност.

Николајев симболички језик је у основи симболички језик Цркве, али му није у потпуности адекватан. Та неадекватност проистиче из његовог неразликовања *симбола* и *знака*, због издвајања језика симбола из литургијске мистерије или из христологије. Све упућује на закључак да је за њега символ просто знак који упућује и говори о Богу, а да, у суштини, у себи не садржи присуство (енергију) онога кога симболизује. А без овога, то јест без присуства Божанске енергије у символу, икона се не би разликовала од слике. И уопште сав језик Цркве би био само семантичка апстракција, и не би се разликовао од језика модерних симболиста, нити би се црквена уметност разликовала од модерне симболичке уметности. Икона и уопште уметност, ако се схвате као *знак*, свде се на тзв. естетски иманентизам, на троугао: уметник – уметничко дело – посматрач. Истина, Николајев симболички језик делимично разбија тај иманентизам, јер његов символ упућује на Трансцендентно, то јест на Бога. Али, у том случају, јавља се јаз између Симбола и Символизованог. У том случају је, рецимо, Евхаристијска жртва само знак (символ) Христа, сећање на Голготску жртву и Тајну Вечеру.

У православном иконолошком предању Икона разбија естетски иманентизам и троугао. Она, као символ, представља реално присуство Бога. Она је Његов сведок. Наравно, суштина, символ (иконе) није истоветан суштини Бога. Бог је у њој присутан својом Божанском енергијом коју треба разликовати од Божанске суштине, што опет не значи да их раздвајамо ако их разликујемо.

Оно што доноси велике проблеме Николају, не само када је у питању језик већ и сва теологија, јесте управо његово недовољно богословско поимање суштине и енергије Бога. Он хоће да заиста афирмише библијски симболички језик, али тај је-

зик без христолошког и литургијског утемељења и разумевања није подесан за теологију. Николај то негде интуитивно осећа, али, због поменутог јасног неразликовања енергије и суштине у Богу, не може јасно, прецизно и недвосмислено богословски да изрази. Њему се чинило да би га тврдња да језик симбола садржи у себи присуство онога кога симболизује одвела у пантеизам (ако се ту не прави разлика суштине и енергије, то би било тачно), те он такву могућност не допушта, чиме символ свди на *знак*. Између симбола и Символизованог не постоји сродност и додир. Символ само упућује на Бога. Из страха да не упадне у пантеизам и материјализам Николај ће симболима одрицати сваку реалност, свдећи их на акциденталне појаве чија је суштина сам Бог.

Језик вере је посебан језик. Тим језиком човек комуницира са Богом и са другим верницима. Он постаје интегрални део његовог бића и деловања. Тај језик може бити веома разнолик. Постоји један општи религиозни језик, мање-више разумљив свим конфесијама и употребљив за све религије. Њиме се изражавају општи религиозни појмови и феномени. Тај општи језик вере се може поделити на *језик симбола* – то је језик Литургије и религиозне уметности, *језик теологије* – то је стручни, научни и појмовни говор, и *језик мистици* – језик мистичног искуства, који је често метафоричан. Николај је посебно унапредио језик симбола и језик мистике, а знатно мање језик теологије. Његов језик симбола и мистике често се мешао са језиком алегорије и аналогije. Николајевом језику припада и *ћутање*. Оно је имало различита значења: неучествовање у говору као дистанцирање и осуда (слично Христовом ћутању пред Пилатом), а и одобравање реченог. Његово *ћутање* некад је знак и осећај немоћи пред тајном Бога, који је несхватљив и неизречив (*Deus absconditus*). Код њега је и молитва ћутање. Николајево ћутање, по сведочењу многих његових савременика, некад је било речитије од било ког говора. ■■

Преподобни Максим Исповедник, средњовековна фреска (извор: спц.срб)

Несумњиво је да је аскетско богословље доживело афирмацију у савременој хришћанској мисли посредством публиковања и проучавања дела великих аскетских отаца и писаца. Са друге стране, савремена теологија стоји пред задатком интеграције аскетског искуства у друге велике области теологије, од којих, по свему судећи, антропологија, ктисиологија и еклисиологија данас заслужују нарочиту пажњу. Истовремено, теологија има пред собом и комплексан задатак релевантног тумачења литургијског аскетског искуства савременом свету. Овај задатак подразумева теолошко вредновање изучавања феномена аскезе у мултидисциплинарним компаративним анализама. У протеклим деценијама академска изучавања, у оквиру различитих дисциплина као што су социологија, психологија, философија и религиологија, брижљиво су се посвећивала аскези у историји религије и цивилизације уопште, али и феномену изненађујуће виталности аскетских пракси у модерном добу. Истраживања су у овом контексту водила ка интересантним увидима и извесно је да интеракција са теолошком рефлексијом може потенцијал-

– Теме из савремене теологије –

Перспективе аскетског богословља данас

Ђакон др Здравко Јовановић

Одговорност аскетског богословља данас је у указивању на екклесијални контекст у коме се врлине сагледавају као реалности које се уграђују у међуљудске односе, са циљем борбе за *вечно постојање ближњег, целокупне творевине и очување јединства Цркве*

но довести до узајамно обогатујућих перспектива и јаснијег разумевања одговарајућег места аскезе у савременој култури.

Аскеза и савремени живот

У модерном добу аскеза је привенствено повезивана са религиозношћу, монаштвом, потискивањем сексуалности и, генерално, са етосом самопорицања и ескапизма, а као алтернатива аскези промовисани су нови секуларни идеали са култовима продуктивности, забаве, славе, тела и новца, као неким од најмаркантнијих мотива новог модерног менталитета. Парадоксално, међутим, аскетски импулс није нестао у савременом добу, већ је продужио свој живот као неодвојиви, додуше модификовани, елемент модерног начина живота. Наиме, аскетска апстиненција се у савременој култури често култивише за нове, наглашено нерелигијске циљеве. Примера ради, присуство аскетских настројења (у рудиментарној форми и свакако не истоветних са хришћанским) приметно је у савременим феноменима као што су култура исхране (дијете, вегетаријанизам), култ лепоте и хигијене тела,

спорт и фитнес. Теолошко вредновање овог феномена је, чини се, од изузетног значаја у смислу указивања на позитивне аспекте аскезе сагласно хришћанској антропологији и литургијском искуству, и у смислу конструктивног доприноса у борби против аномалија које произлазе из нездравог аскетског етоса и праксе (попут нпр. савременог феномена болести поремећаја у исхрани, као што су булимија и анорексија). У овом контексту, подсећање на хришћанско искуство одбацивања екстремних аскетских пракси попут енкратизма, месалијанизма, манихејизма и других, као и адекватно теолошко образложење ове чињенице представља потенцијално значајан допринос савременој култури.

Утилитарно и екклесијално разумевање аскезе

У наше време утилитарни и економски аспект врлинског живљења веома је наглашен или, тачније, пренаглашен. Наиме, мотивација за врлинско живљење често се проналази у таквим моделима понашања који ће као резултат имати човеково успешније функционисање у заједници у којој ради и привређује

и, шире, у целокупном политичком систему. У овом контексту, врлине које се подстичу од стране друштвених институција јесу нпр. лојалност, марљивост, посвећеност, пожртвовање, самоодрицање, тимски дух, асертивност и читав спектар врлина које формирају функционалну и учинковиту радну етику, затим приврженост грађанском друштву, људским правима, демократији итд. У циљу поспешења врлинског живљења и појачане функционалности у друштву појединцу су на располагању бројне опције. Поред личних урођених капацитета, породичног, школског и јавног васпитања, могуће је усавршавати се уз помоћ разноврсних институционалних едукативних асистенција, али и самостално уз помоћ разних self-couching програма. Ови образовно-васпитни аспекти из широког спектра друштвено-политичког живота представљају главни формативни чинилац у процесу уобличавања етичког профила савременог човека.

Све наведене форме врлинског понашања су, из теолошке перспективе посматрано, легитимне и добродошле чак и онда када не функционишу конкретно у контексту остварења хришћанског

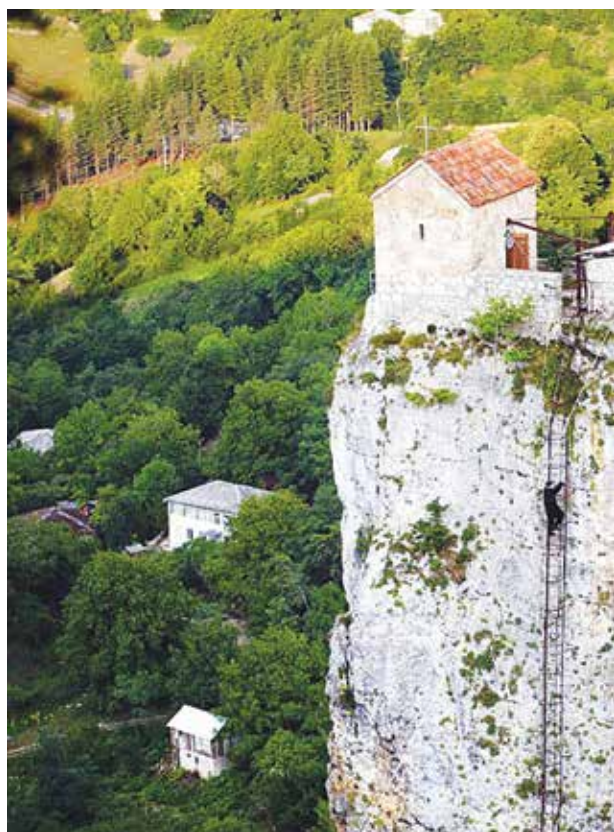
начина живота. Другим речима, наведене врлине имају своју аутономну вредност и доприносе хармоничнијем функционисању друштва у целини и имају своју аналогију у хришћанском етичком систему вредности. Ипак, у овом контексту легитимно је размишљати о томе да ли је оправдано повезивати врлине са утилитарношћу у тој мери да је њихов кључан параметар економска вредност. Конкретније, да ли врлина схваћена на овај начин суштински доприноси темељном превредновању односа међу члановима политичке заједнице и да ли она фигурира као парадигма љубави у опхођењу према ближњима? Да ли је врлину, схваћену на овакав начин, могуће фингирати тј. симулирати и упражњавати само у контексту остварења једног конкретне циља (нпр. економске користи) и ограничити њено упражњавање само на један сегмент живота, док остали сегменти који су, у најмању руку, подједнако важни, бивају запостављени? У овом смислу велика одговорност аскетског богословља данас је у указивању на еклисијални контекст у коме се врлине сагледавају као реалности које се уграђују у међуљудске односе, са циљем борбе за *вечно постојање ближњег и очување јединства Цркве*.

Наглашенија друштвена пожељност само неких врлина је добрим делом проистекла из опредељења да се аскеза посматра одвојено од сваког религиозног контекста, што представља једну од најпрепознатљивијих одлика постпросветитељског модернизма. Наиме, реч је о тзв. *културолошком редукционизму*, о специфичном схватању културе сагласно којем се аскеза сагледава као неопходни предуслов рудиментарног социо-политичког организовања. У овом смислу целокупна цивилизација је заснована на потискивању анималних и егоистичких инстиката, а култура као феномен

заправо је аскетска по својој природи. Аскетски импулс деловао је, дакле, као културолошки чинилац који је структурирао основе друштвеног поретка. У контексту оваквог расуђивања аскеза нипошто није сведена на подручје религиозног живота, већ представља претпоставку за утемељење човекове политичке заједнице.

Са друге стране, актуелно је и размишљање о *еволутивном редукционизму* који трага за објашњењем аскезе у категоријама неурологије и еволутивне психологије. Из ове перспективе посматрано, феномен аскезе има своје порекло у начину на који човекова перцепција, емоционалност и рационалност реагују на стимуланс који долази од стране окружења и то на начин који је детерминисан еволуцијом човекових можданих функција. У овом смислу, аскеза је схваћена у контексту еволутивног механизма који дејствује у циљу унапређења и опстанка врсте. Она је, попут алтруизма, заправо само један од многобројних агенаса који делују у правцу остварења круцијалног циља, а то је прокреација и опстанак врсте.

Игнорисање хришћанског схватања аскезе је у наше време често поткрепљивано жељом за афирмацијом човековог живота и света у коме живимо, и карактеризацијом аскетске праксе као самоуништавајућег, негативног и патолошког феномена повезаног са сексуалном апстиненцијом, мазохизмом и глорификацијом страдања. У овом смислу идеја о скрушености, скромности и безазлености изазива презир код савременог човека и рефлексну констатацију да се ради о једној врсти болести или кука-

Црква Св. Максима Исповедника на Сто

вичког, поданичког и пасивног настројења. *Одсуство еклисијалног разумевања аскезе* је више него очигледно и, следствено, потреба наглашавања управо овог аспекта и представља један од најзначајнијих задатака савремене теологије.

Аскеза и савремена еколошка криза

Експлоататорски однос према творевини својствен је, генерално посматрано, човековој природи и имао је озбиљне последице вишестрано у историји човечанства, у различитим историјским и социо-политичким контекстима. Историјски примери тзв. Малтузијанске катастрофе, тј. неодговорног и нерационалног исцрпљивања природних ресурса који као исходиште имају онемогућавање агрикултурне продукције и, последично, даљег егзистирања људске популације на неком конкретном географском простору појављивали су се на

п. Кацхи, Грузија (фото: diakonima.gr)

Еколошко питање је фундаментално теолошко питање нашег времена

тичком устројству (без обзира на његову идеолошку парадигму), већ је усмерен на оздрављење човекове природе, пре свега у контексту његовог егоизма и игнорисања вредности и достојанства природног окружења. У овом смислу, хришћански аскетски дух је „субверзиван“ у односу на било који политички поредак. Што се пак конзумеризма и потрошачког менталитета тиче, они представљају резултат постиндустријалистичке економије која третира производњу добара не у складу са објективним потребама, већ у складу са потреба-

ма које су креиране агресивним адвертајзингом и манипулативним тржишним стратегијама. У овом контексту, изазов за савремено аскетско богословље јесте наглашавање и контекстуализација есхатолошке перспективе и етоса „обитавања“ у историји, као и подстицање етоса самоодрицања и милосрђа.

различитим деловима планете. Довољно је подсетити се примера древних цивилизација Месопотамије (салинизација тла), Маја и Ускршњих острва (дефорестација и дезертификација) и њихових искустава са уништењем сопственог природног окружења. У овом контексту чини се неоснованим и некоректним једнострано приписивање одговорности за нашу савремену еколошку кризу неком конкретном политичком поретку или, још мање, нпр. теолошком сензибилитету западног хришћанства, што се често може чути. Оно што савремене политичке и економске моделе свих профила наглашеније повезује са експлоататорским начином опхођења према творевини јесте *технолошки каламбур* да ово опхођење, по први пут у историји, буде преточено у озбиљну *претњу за животи целокупне творевине* на нашој планети. У овом контексту, хришћански аскетски дух не представља толико алтернативу неком конкретном поли-

ма које су креиране агресивним адвертајзингом и манипулативним тржишним стратегијама. У овом контексту, изазов за савремено аскетско богословље јесте наглашавање и контекстуализација есхатолошке перспективе и етоса „обитавања“ у историји, као и подстицање етоса самоодрицања и милосрђа.

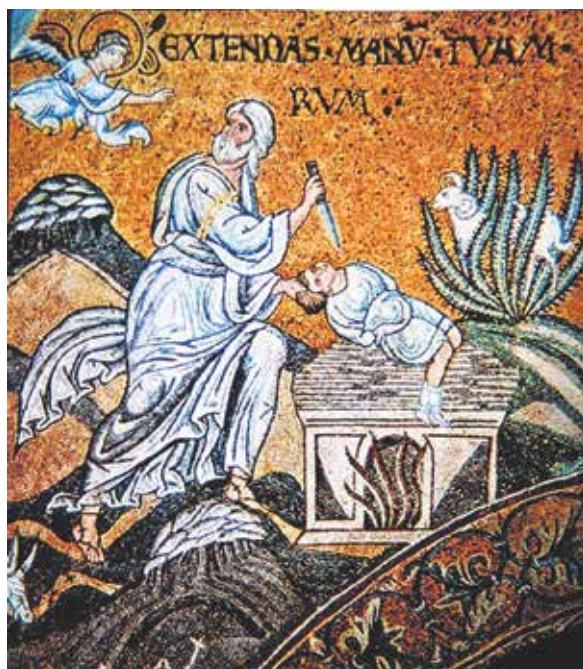
Еколошко питање је фундаментално теолошко питање нашег времена. О ехаристијском етосу као кључном чиниоцу у процесу превредновања разумевања односа човека и творевине, у правцу неутилитарног, симбиотичког и светотајинског односа, речено је протеклих деценија много од стране бројних теолога и ова чињеница представља огроман допринос богословља савременим дискусијама на ову тему. Када је пак реч о вези еколошког проблема и аскезе чини се да је управо одсуство свести о нераскидивој повезаности ове две теме представљало један од главних узрочника савремене

глобалне еколошке кризе. Искључиво повезивање аскезе са антропологијом и запостављање њених космолошких конотација допринело је неразумевању одговарајућег положаја човека у природном окружењу и интроспективном аскетском настројењу. У овом контексту веома важан теолошки мотив, истрајно наглашаван у савременој православној теологији, јесте учење о човеку као свештенику творевине, тј. као словесном бићу које се стара о целокупној природи и литургијски је уноси у синовски однос Оваплоћеног Логоса и Бога Оца, у коме и сам учествује по дару усыновљења. Ова пак свештена улога човекова почива на претпоставци међуповезаности и узајамне зависности свих чинаца макро екосистема коме и сам припада. У овом контексту, решење еколошке кризе у великој мери зависи од увиђања космолошких конотација аскезе.

Такође, не би требало изоставити констатацију да су савремена друштва постала свесна проблематике последица човековог неодговорног опхођења према природном окружењу. У прилогу овој чињеници сведочи постојање читавог низа институција, пројеката, фондова, конференција, специјализованих едиција и часописа, телевизијских програма, сајтова итд. који покушавају да нађу пут до оптималног баланса (на теоријски и практични начин) између објективних човекових потреба и објективних капацитета природе да ове потребе подржи без фаталних последица. Допринос хришћанског наслеђа и теологије није био занемарив, али не постоје никакви разлози нити оправдања да овај допринос у будућности не буде још интензивнији. ■■

– Нека питања из Старог Завета –

Жртвовање Исака, мозаик из базилике у Монреалеу, Сицилија, 12. век (извор: pravmir.ru)

Жртвовање Исака (Пост. 22, 1–18)

Проф. др Родољуб Кубаић

Иако библијски писац није склон да се уноси у унутрашња преживљавања ликова о којим пише, читалац лако предочава унутрашњу борбу и осећања која је могао да има Авраам. Бог од њега тражи највећу жртву.

Прича о жртвовању Исака представља једну од најдраматичнијих епизода из приповести о праоцима. У приповести се говори о томе како је Бог искушавао Авраама, тражећи да му жртвује сина Исака: Узми сина своја Исака, јединца твојега, кога љубиш, те пођи у земљу Морију, ња ња принеси на жртву њаљеницу на брду што ћу ти показати (22, 2). Према опису Исака је још био дете, што приповести даје додатну драматику. Посебно је упечатљив разговор који се у једом тренутку води између Авраама и детета:

Авраам узевши дрва за жртву њаљеницу, стави их на сина Исака, а у руку своју узевше и нож.

Тако кренуше обојица заједно, а Исака рече оцу свом Аврааму:

– Оче!

– Ево ме, сине! – одговори он.

– Ето вајше и дрва – ђојовори син – али где је јаће за жртву њаљеницу?

– А Авраам одговори: Бој ће се ђостарати за јаће за жртву њаљеницу, сине мој.

И они наставише ђути.

Иако библијски писац није склон да се уноси у унутрашња преживљавања ликова о којим пише, читалац лако предочава унутрашњу борбу и осећања која је тада могао да има Авраам. Бог од њега тражи највећу жртву. Међутим, без обзира на унутрашња осећања, писац описује Авраама

као врло одлучног да спроведе Божији налог: *Стјавши на место што ња Бој значи, Авраам ђодиде онде жртвеник, наслаја дрва, ња веза сина свој Исака и ђопложи ња на жртвеник ђреко дрва. Пошом Авраам ђружи руку и узео нож да закоље сина своја.* Писац недвосмислено наглашава Авраамову решеност да спроведе то што је Бог тражио од њега. Читав приказ читаоца оставља без даха.

Као и у случају осталих приповести из живота праотаца, и ова је имала своју теолошко-поучну функцију, и састављена је у историјском контексту који је изазвао један тако обликован теолошки наратив. Наиме, прича о жртвоприношењу Исака имала је за циљ да нешто саопшти потоњим

Авраам жртвује свога сина Исака, живопис из римских катакомби, почетак 4. века
(извор: Википедија)

*Стилавши на место
што га Богзначи,
Авраам подиже он
де жртвеник, наслаја
дрва, па веза сина свој
Исака и положи га на
жртвеник преко дрва.
Потом Авраам пружи
руку и узе нож да
закоље сина своја.*

нараштајима Израилаца, који су из ње требали да извуку одређену поуку. У овом случају је важно открити историјски контекст у којем је овако уобличена приповест. По свему судећи, ради се о периоду монархије. Већ на основу библијских текстова видљиво је да су Израилци били склони да практикују хананске култове (уп. Понз. 32, 17; 1. Цар. 11, 1–10; 16, 30–33; Јер. 7, 18; Ос. 4, 12–14; Ам. 2, 8; 5, 26). То се поготово односило на култове плодности (уп. Ос. 4, 12–14). Разлог томе је био то што су Израилци временом све више усвајали седелачки начин живота и бављење пољопривредом. Ханански народи, будући да су се углавном бавили пољопривредом, развили су читав религијски систем који је кореспондирао са таквим начином живота. Један од најекстремнијих и најстрашнијих религијских ритуала код Ханаанаца било је приношење људских жртава богу Молоху. Жртвовани су углавном првенци. Таквим чином тадашњи људи су веровали да ће умилостивити бога, јер управо њему жртвују оно што им је највредније. Жртва је заузврат требала да донесе благонаклоност бога и добробит зајед-

ници. Израилци су у неким периодима били склони и таквој врсти религијске праксе, што се може видети у Пс. 106, 37–38: *Синове своје и кћери своје приносише на жртву демонима. Проливаше крв недужну, крв синова својих и кћери својих, које приносаше на жртву идолима Хананским, и обешчашти се земља крвним делима.* Слични ритуали се описују и у 2. Цар. 16, 3; 17, 17; 21, 6; 2. Дн. 33, 6; Јез. 16, 21; 20, 26. 31. Склоност Израилаца хананским култовима делом се може разумети из разлога што је ранији јахвеизам више био везан за номадско-сточарски начин живота. Аграрни начин живота повлачио је са собом и одређену религијску праксу, која је код Израилаца после насељавања Ханаана узимала маха.

Управо је таква ситуација потакла писца да састави овакву приповест. Знатан број Израилаца прибегавао је таквом ритуалу, што је потакло писца да састави приповест о жртвовању Исака. Управо је то био животни контекст ове приповести. Већ на самом почетку се говори о томе како „хтеде Бог искушати Авраама“, што одмах захтева одговарајући угао посматрања. У даљем току

се говори о Авраамовој решености, с тим што наратив у једном моменту (који смо навели) добија драмски карактер. Завршетак приповести од пресудног је значаја за њено разумевање. Када је Авраам потегнуо нож да жртвује дете, јавља му се Анђео Господњи речима: *Не стављај руку своју на дете – рече – нишпи му чини шпи.* *Сад видех да се бојиш Бога јер ниси пожалио сина, јединца своја.* Обрт долази од стране Бога, јер он заправо неће такву жртву. Поента приповести јесте у томе да покаже да Бог неће да му се жртвују деца, у овом случају Исаак. Жртва коју човек треба да поднесе јесте његова вера, што чини Авраам. Ту се поставља и разрешава још једно питање. Вера треба да буде ослобођена магијског и намањничког порива. Авраам не приноси Исака очекујући нешто посебно за себе, нити том радњом хоће да магијски услови Бога. Авраамов чин је чин чисте вере. Као такав Авраам треба да буде узор каснијим нараштајима, што је био и основни мотив писца. Дакле, првобитни циљ ове приповести био је да потоње Израилце одврати од погрешне религијске праксе, показујући им да заправо Бог неће такву жртву – неће дете него веру. Истовремено, човеков однос и жртва према Богу огледа се у његовој вери и спремности да прихвати Божију вољу, или како се каже да: „послуша глас мој“, што и јесте универзална порука ове драматичне приповести. ■

– Чувајмо српски језик –

О изрекама библијског порекла

Проф. др Ксенија Кончаревић

Интернационалне фразеолошке јединице које потичу из Светог Писма, као што су *блудни син*, *обесићи (воденични) камен о враћ*, *забрањено воће*, *звезда водиља*, *враћити мач у корице*, *бацати бисер пред свиње*, *обећана земља* и др. називају се библијским изразима или библизмима.

Као што је познато, језик Библије извршио је јак утицај на формирање књижевних језика многих хришћанских народа. Преводи Светог Писма на народне језике постали су основа књижевних језика европских народа, међу њима и словенских. Различити преводи на поједине језике условили су и разлике које умногоме показују специфичности националне адаптације библијских израза, и посебности фразеологизације и паремиологизације у одвојеним језичким системима.

Први и најзначајнији преводи Библије на српски језик били су Даничићев превод Старог Завета и Вуков превод Новог Завета, као и Даничићев избор текстова из Старог и Новог Завета. Владика Платон Атанацковић објавио је свој превод непосредно пре Ђуре Даничића, али је то био текст са анахроним елементима „славенског језика“ (славеносрпског), што је отежавало

Епископ Платон Атанацковић (извор: Матица српска / maticasrpska.org.rs)

рецепцију текста. Вук је 1847. године објавио Нови Завет преведен са црквенословенског, испомажући се руским преводом, при чему ваља напоменути да је уз Копитареву и Миклошићеву помоћ могао да пореди руски превод са латинским текстом Вулгате и грчким изворником. Нови Завет превео је 1934. го-

Ђуро Даничић (извор: Википедија / sr.wikipedia.org)

дине и Димитрије Стефановић, професор Богословског факултета, а потом и његов наследник на катедри Емилијан Чарнић, 1973. године. Оба ова превода су сачињена са оригиналног грчког текста. Синодски превод Новог Завета из 1984. године представља донекле поправљен превод Вука Караџића. После

Ђуре Даничића (са хебрејског и грчког изворника) једини који се одважио да преведе Стари Завет био је Лујо Бакотић 1933. године.

Интернационалне фразеолошке јединице које потичу из Светог Писма, као што су *блудни син*, *обесиџи* (*воденични*) *камен о враџи*, *забрањено воће*, *звезда водила*, *враџиџи мач у корице*, *бацаџи бисер пред свиње*, *обећана земља* и др. називају се библијским изразима или библизмима. Овај термин преузет је из фразеолошких истраживања првенствено руске фразеолошке школе, која се последњих деценија активно бави изучавањем фразеолошког материјала чије је порекло библијско. У питању су различите структурно-семантичке језичке творевине, устаљени изрази, фразеолошке јединице, цитати, термилошке синтагме, који могу бити преузети директно као готове форме из Библије или могу посредно настати под утицајем алегорија, парабола, догађаја описаних у Светом Писму, али могу потицати и из хришћанског предања. Тако су нпр. *блудни син* или *цару цареву*, *Боју божије* директно преузети из Светог Писма, па са многим другим библизмима спадају у интернационалне. Такође, под библизмима се подразумевају фразеолошке и афористичке јединице различитог типа које потичу из Библије или су произашле на њеној основи: *алфа и омеџа*, *књиџа са седам печата*, *видеџи шрун у оку браџа своџа*, *а не видеџи брвно у свом*. Овакве форме називају се директним библизмима.

Тако, фразеологизам *носиџи свој крст* у значењу „трпети тешка искушења, тешку судбину“, има непосредно библијско порекло. У јеванђелском тексту налазимо ове лексеме у слободној вези са својим примарним значењима, употребљеним приликом описивања догађаја који је мотивисао издвајање овог

глаголско-именичког облика и његову даљу фразеологизацију: „И кад му се наругаше, свукоше с њега кабаницу, и обукоше га у хаљине његове, и поведоше га да га разапну. И излазећи нађоше човјека из Кирина по имену Симона и натјераше га да му понесе крст“ (Мт. 27, 31–32). „И кад га поведоше, ухватише некога Симона Кирина који иђаше из поља, и метнуше на њега крст да носи за Исусом“ (Лк. 23, 26). Међутим, текстови три синоптичка јеванђеља (Мт. 10, 38; Мк. 8, 34; Лк. 9, 23) садрже идентичне поуке о томе да ко по узору на Христа не узме крст свој, не пође за Христом и не одрекне се самог себе, није га достојан. Јеванђелиста Лука додаје да, док не понесе свој крст, нико не може постати Христов ученик (Лк. 14, 27). Тако су се развила и метафорична значења лексема *носиџи* „подносити, издржавати“ и *крст* „невоља, мук, терет“. Ова фразеолошка јединица представља интернационални библизам; исп. рус. *нести свой крест*; енг. *bear one's cross*.

Или, узмимо фразеолошке јединице *трешни јарац* / *јарац за трех* / *жртвени јарац*. Овај фразеологизам потиче из Старог Завета – реч је о јеврејском обичају да се једном годишње изабере јарац на којег се пренесу греси целог народа, отера у пустињу и суноврати у провалију. Базна, нефразеолошка конструкција *јарац за трех* бележи се у Старом Завету у оваквом структурном облику: „И први дан донесе прилог свој Насон ... једна кадионица златна ... једно теле, један ован ... један јарац за гријех“ (Бр. 7, 16). Фразеолошке јединице *јарац за трех* и именичка синтагма *трешни јарац* имају глобално значење „онај на кога се баца сва (колективна) кривица“. Пример којим се потврђује значење ове фразеолошке јединице налазимо код Слободана Јовановића: „Радикалима је требао, као што Св. Писмо

вели, један јарац за грех“. Фразеолошка јединица *јарац за трех* представља директни библизам, позајмљен у оригиналу из превода Светог Писма на српски језик, а његова је употреба везана искључиво за књижевни, литерарни језик. У стандардном српском језику фреквентнији облици су *жртвени јарац* и *трешни јарац*, али и они имају књижевну сферу употребе.

Пастџи (*падаџи*) као мана са неба јесте интернационални библизам са значењем „лако, без муке и труда припасти некоме“. Мотивисан је библијским догађајем у Старом Завету када су Јевреји након изласка из Египта и лутања Синајском пустињом спашени глади: „А кад се диже роса, а то по пустињи нешто ситно округло, ситно као слана по земљи. И кад видјеше синови Израилеви, говораху један другому шта је ово? Јер не знадијаху шта бјеше. А Мојсије им рече: то је хљеб што вам даде Господ да једете ... И дом Израилев прозва тај хљеб мана; а бијаше као сјеме коријандрово, бијела, и на језику као медени колачи“ (Изл. 16, 14–31). Према етимологу П. Скоку, мана је интернационална библијска лексема која је као позајмљеница, превођењем са грчког или латинског (*manna*), ушла у наш језик, а води порекло од хебрејске упитне конструкције *man hu?* (шта је то?). У Речнику САНУ под одредницом „мана“ бележи се као основно значење: „реч којом су, према библијској легенди, Израилци назвали храну у виду белог зрневља, коју им је у Синајској пустињи приликом сеобе из Египта у обећану земљу Бог давао с неба; сама та храна“. Метонимијском трансформацијом „мана“ је од упитног облика постала назив за ту храну која је падала, долазила с неба, а потом и сама храна. Вероватно са тим има везе и једно од секундарних значења под овом одредницом у Речнику САНУ – *фиг. јело или* ➔

ишће. Фразеологизацијом ове језичке јединице издвојиле су се семантичке компоненте „доћи до нечега без труда“, „добити нешто на поклон“, али присутна је и имплицитна сема „узалудно чекање“. Као секундарно фигуративно значење лексеме мана у Речнику САНУ наводи се „благодет, срећа, ужитак“, илустровано примерима из дела Љубомира Богићевића („Добра књига је мана небесна која храни и загрева душу“) и Владимира Назора („Проспи ману своје радости по овој пустињи“). Ово значење може се довести у везу са религијским значењем: у преносном смислу мана означава награду која човека очекује у будућем животу као „небеска храна“, односно духовна награда за врлине које су га красиле за време његовог праведничког живота на земљи, с тим што се у наведеним примерима мисли на духовну храну, духовно задовољство. Међутим, у примерима „Дакле, шјор-Антуне, ти постаде богат човјек!? А? Јеси ли се икад надао тој мани с неба“ (С. Матавуљ) и „Пао си ми као мана с неба! Ни сам не знаш како би ми велику услугу могао учинити“ (С. Мусулин) очигледно се не чува веза с духовним задовољством, већ је дошло до уопштавања значења.

Међутим, устаљена поређења типа *сшар као Меџузале* или рус. *бедный как Иов* у самој Библији се не срећу, а ни шаливи облици попут у *Адамовом косишћу* и *слашћу која од Понџија до Пилашја* (рус. *в косишчюме Адама и посылалшъ кою ош Понџија к Пилашју*; буг. *в Адамово одејане*). Они нису директно преузети из Библије, већ су засновани на представама, перцепцији догађаја или личности из Библије у свести рецепијената светописамског текста. Овакви изрази у науци се називају посредним, индиректним библизмима, иако су ипак тесно повезани са библијским текстом и на тој

основи се може анализирати њихова унутрашња форма. Разуме се, између њих постоји прелазна зона (прелазни облици), граница није тако јасна, већ је у извесној мери условна, па је и њихово тумачење сложеније. Покажемо то на примеру две фразеолошке јединице с компонентом *ђаво*. Веома је занимљиво разматрање академика Н. Толстоја у вези са симболичком мреже која се појављује као лексичка компонента у фразеолошким јединицама *искочитши (испашти) ђаволу из мреже (шорбе)* и *враћу из мреже ушећи (искочитши, испашти)*. Према словенским рукописима из 11. и 12. века Толстој наводи обреде који су неспојиви с хришћанством, а у којима се помиње обред клањања кладенцима, рекама и мрежама. С једне стране, симболика мреже је митолошка и мрежа се појављује у низу „извор (кладенац) – река – мрежа“, где је реч о обреду клањања кладенцима, рекама и мрежама. Ту се потврђује основна симболичко-смисаона компонента мреже – чвор, који не може бити развезан (Толстој). Заправо, мноштво чворова у мрежи означава апотропејску функцију ритуала заштите од нечистих сила, а бележи се и пример врачанња помоћу чворова, што је свакако претхришћанског порекла. С друге стране, хришћанска симболика темељи се на јеванђељском опису сусрета Христа и браће рибара Симона, званог Петар и Андреја, који су бацали мреже у Галилејско језеро: „Хајдете за мном, и учинићу вас ловцима људскијем. А они тај

Мирослављево јеванђеље, најзначајнији споменик српске писмености из 12. века (извор: hilandar.info)

час оставише мреже и за њим отидоше“ (Мт. 4, 19–20; Лк. 5, 1–11). Толстој сматра да се у хришћанској старој словенској традицији симбол мреже „појављује у сакупљачкој функцији која тежи добру, правди Божијој. То може бити мрежа добра или мрежа која сакупља све живо“. У српском фразеолошком корпусу нема примера који потврђује постојање „мреже добра“, већ само *ђаволове „мреже зла“* из које човек „испада, искаче, бежи“ поседујући неке особине које се приписују *ђаволу*. Посматрано тако, као да је човек боравком у мрежи старог *ђавола „мајстора“*, из народних приповедака, научио и стекао лоше особине, али и вештине. Међутим, у библијској традицији (Старог Завета) помиње се *мрежа зла, мрежа нечасливиот*: „Јер ће се увалити у замку ногама својим и наићи ће на мрежу; Ухватиће га замка за пету и свладаће те лупеж“ (Јов. 18, 9–10). Можемо, дакле, претпоставити да је мотивациона слика у наведеним фразеолошким јединицама с компонентом *мрежа* синкретична. Мрежа јесте у симболичкој сакупљачкој функцији, у којој се појављује у библијској традицији, као „место где бораве они који су ухваћени од *ђавола*“, али глобално значење које квалификује „препреде-

ног, лукавог, вештог човека“ мотивисано је представом о човеку којег је претхришћански ђаво подучавао вештинама.

У фразеологији појединих језика оних народа који припадају јудеохришћанској цивилизацији библизми се могу разликовати и по структури и по пореклу. Неки су библизми интернационални, а други национално-културолошки маркирани, што је свакако у вези и са разликама у преводима Светог Писма на националне језике, али и са временом када су преводи настали. Наравно да се различитим преводилачким традицијама не исцрпљују унутарјезички и ванјезички фактори који утичу на карактер библизама у разним језицима. На разликовање утиче и неједнака социјално-културна позадина њиховог функционисања – у ареалу *Slavia Orthodoxa*, у ареалу *Slavia Latina* или, рецимо, на германском подручју, што је условило да структура и облици библизама садрже особености конфесионалне оријентације носилаца сваког конкретnog језика. Поред тога, постоје и разлике у начину преузимања хришћанских представа и њиховог стапања с претхришћанским наслеђем, што се различито рефлектује у језицима разних народа, а такође су важне за формирање овог фонда и специфичне језичке ситуације у разним историјским периодима. У вези с тим чиниоцима пројављују се и посебне језичке унутрашње тенденције и закони лексичко-семантичког развоја, што је све заједно довело до разликовања по облику, семантици и употреби библизама у разним језицима. У литератури се истиче да неретко импулс за такве разлике представља и семантички синкретизам самог извора – текста Књиге над књигама.

Поред разлика у преводу израза у различитим језицима, постоје и изрази, фразеолошке јединице које су заједничке у

различитим језицима, оформљени на исти начин или преузети исти библизми у оквиру различитих језика. Неретко је ту реч о калковима преузетим из неког од европских језика. Утицај општеевропске културе неминовно је приметан у свим модерним европским књижевним језицима. Тако је и у српском књижевном језику, чији део чини и специфичан корпус језичких јединица у којем је православна вера с ослонцем на црквенословенске сакралне текстове хармонијски блиска с општеевропском културом, а који се делом развијао и под утицајем немачког, француског, руског и др. језика, испољавајући своје особености. Спајањем књижевно-црквеног и разговорног (с наносом многих калкова из европских језика) значајно је обogaћен фонд српских библизама, као и у другим словенским језицима, нпр. у руском. Поређењем библизама који су ушли у савремене фразеолошке речнике руског и српскохрватског језика, приметимо неке исте и сличне, али и велики број различитих библизама (нпр. у српском језику није забележена фразеолошка јединица рус. *бегный как Иов*). На први поглед, фразеолошких библизама више је у руском језику, али се не може створити права слика о статусу библизама у српској фразеографији све док се не појави обухватан фразеолошки речник српског језика или речник библизама у српском језику.

Како су рани преводи библијског текста били доступни најпре на црквенословенском језику, неки библизми су замењени народном, српском формом, а негде постоје дублети, очувани у књижевном језику и православном жаргону – нпр. архаична и народна форма (*Вјерују и Веровање, нишчи духом и сиромашни духом*), што се одражава на плану варијантности неких библизама. Српски језик

је кроз црквенословенски превод, а и друге преводе, добио позајмљенице које су се нашле у књижевној и уопште језичкој употреби, а како су семантичко-стилистички маркиране имају статус библизама (на пример, хебрејску лексему *мана* у фразеолошкој јединици *пашти као мана с неба*).

Без обзира на разлике у лингвистичком или адаптивном смислу, сви библизми имају заједнички општи извор и одговарајућу семантичку маркираност коју дугују свом извору. Пут настанка библизама није био једносмеран: многи библизми су универзално-типолошки забележени у фолклору многих народа, али је, такође, и у саму Библију ушло много фолклорних елемената древног јудеохришћанског порекла. Ипак, можемо рећи да је сваки језик адаптирао библијску лексiku и фразеологију, те их можемо сматрати наслеђем сваког конкретnog језика. Библизми се разликују по структури и семантици, карактеришу их стилистичке разлике, а диференцирају се и по употребној вредности, лексичком саставу и експресивној обојености.

Језик Библије је у неким сегментима и обједињујући за народе хришћанске културе и традиције. Библизми, с једне стране демонстрирају снажан културолошки потенцијал мудрих и сликовитих израза из Светог Писма, а с друге, они су својеврсни акумулатори културних конотација које су оставиле дубоки печат на духовни живот народа. Библизми посебно представљају значајан општељудски, али и национално-културолошки језички потенцијал који сведочи о непролазности утицаја духа и слова Књиге над књигама, како на различите културе, њихово повезивање и обједињавање, тако и на језичке корпuse европских језика на свим територијама њихове званичне употребе. ■■

Топлички устанак – нејач против силе и оружја (13. део)

Прича о једном револверу

Антоније Ђурић

– Сведочење Боривоја Димитријевића, сина попа Мите-Комите –

Не могу да се сетим да ли су преноћили у кући или су, из опрежности провели ноћ у некој колиби, али памтим да је сутрадан мој отац из склоништа у земљи извадио своју брзометку, коју је био сакрио пре него што су стигли окупаторски војници. Пољубио је пушку и рекао да ће га од ње раставити само смрт... И ја сам пронашао револвер који сам био закопао чим су оца одвели у логор...

Занимљива је прича о овом револверу. Мој отац га је носио стално у џепу од панталона, испод мантије. Мој отац је, најпре, ухапшен у Куршумлији, где се тога дана затекао са двојицом свештеника. Бугарски наредник, са групом својих војника, који их је ухапсио, одвео их је у команду. Ту му је наређено да их спроведе у Прокупље. Тако се, срећом, у команди нису дуго задржали, па их нису ни претресли.

Уз пут, међутим, бугарски наредник је имао намеру да их претресе. Питао је мог оца да ли има какво оружје. На то је он одговорио: „Бог с тобом био, господине наредниче, зар би имало смисла да поп носи оружје?“ Тим револ-

Споменик погинулима у ослободилачким ратовима и Топличком устанку у Прокупљу (извор: wikipedia.org)

вером, мислио је мој отац, могао би да убије само наредника, али би у том случају ставио свој живот на коцку и животе двојице других свештеника. Помишљао је да би најбоље било да се некако ослободи тог револвера...

Стога је почео да наговара наредника да из Куршумлије не иду право за Прокупље, већ да иду преко Барбатовца, како би могао да се поздрави са породи-

цом. Обећао му је да ће га за ово богато наградити, па је наредник лако пристао. Бугари су, иначе, били веома похлепни на новац и драгоцености, па су се, захваљујући томе, многи спасли ропства... Наредник је пристао. Не знам чиме га је за ово наградио мој отац, али знам да сам тај револвер нашао испод јастука у кревету, чим су изведени из куће... Сада је, ето, поред пушке, отац имао и свој револвер. Истина, био је мало зарђао, али смо га гасом лако и брзо очистили...

Још исте вечери мој отац се са попом Глишом запутио према Кутловцу и Музаћу, где су им се придружила још четири човека. Један од њих је био неки Аранђел, наредник српске војске, који је у повлачењу био рањен, па је некако стигао до своје куће и ту остао. Сви ови људи, који су били с мојим оцем, били су наоружани.

То су, колико знам, били први одметници у Топлици. Преко својих поузданика, мој отац је одржавао везу са породицом. Мени је јављено где треба да дођем, и под којим околностима, да бисмо се срели и разговарали. Ја сам већ тада био поносан

на свог оца: годило ми је што је наоружан, што је слободан у шуми, и што ће непријатељ свакако стрепети од његове пушке...

Једном, тако, кад смо се срели у једној усамљеној колиби, рекао сам му, у шали наравно, да ја нисам више његов син Боривоје, већ да сам Борис, а уместо породичног презимена Димитријевић, да сам Димитров... И он се насмејао и рекао да се Бугари узалуд труде да нас бугаризују, да је њихово за кратко, да ће свакако доћи час обрачуна и освете за све што су учинили.

Једног дана отац ми је рекао да кажем мајци да се он десетак дана неће јављати, али да не бринемо, јер је са поузданим људима и на сигурним местима. Мајка, је, ипак, стрепела – увек се бојала злих људи и издаје. Селом су пролазиле бугарске патроле, завиравале су у сваку кућу, врзмале су се по шталама, превртале пластове сена, пуцале и подврискивале. Настојали су да у сваком селу имају свог човека, вољног да их обавештава о свему што се у селу догађа, јер су се проносили гласови да у шумама има све више одметника, да су наоружани и да сваког часа могу напасти на бугарске гарнизоне...

Ја сам упамтио неког Јосу, био је из села Коњуве, радио је као пандур у барбатовачкој општини, у којој сам ја био ћата. Био је наочит човек, врло бистар, одевао се лепше и боље од свих сељана. Ми смо се о томе чудили зато што смо знали да није богат човек. Седео је и по кафанама. Људи су, гледајући га, сумњиво вртили главом, али никада нико није рекао гласно оно што је мислио. Мени се, ипак, чинило, да Јосо шурује са окупатором. Нико ме то нисам смео да кажем, јер би у том случају, ако би он за то сазнао, могла да ме снађе велика невоља. Био сам на опрезу, али сам настојао да га погледом пратим у оним часовима кад су Бугари долазили у општину ра-

зним пословима. С њим су, међутим, разговарали као и са осталима... Једног дана Јосо ми је предао једно писмо за моју мајку. Том приликом испричао ми је невероватну причу:

– Јутрос су ме – причао је Јосо – кад сам сеоским путем ишао из Коњуве за Барбатовца, пресрела два човека која су изненада искочила из шуме. Био сам се грдно уплашио. Истина, били су по нашики обучени, али шта знам... Нисам им видео оружје, али сам био сигуран да су га имали. Један од њих упита ме да ли познајем пападију из Барбатовца. Рекао сам им да је познајем, да је то жена свештеника Димитрија, који се сада налази у бугарском ропству... Онда ми дадоше ово писмо и рекоше да га обавезно предам пападији, а мени запретише да о томе никоме ништа не говорим. И – ево тог писма...

То је било све што ми је Јосо испричао.

Чим је Јосо изишао, прочитао сам писмо. Најпре сам приметио да је писмо потписао поручник српске војске. У писму је стајало, да је он, тај поручник, чуо да је поп Мита побегао из Бугарске и да крстари по шумама у овим крајевима. Нужно је, навео је даље поручник, да ово писмо стигне што пре до њега, како би се њих двојица састали ради опште ствари. Зато је на крају писма молио моју мајку да писмо уруче што пре и поручнику омогући састанак са Митом...

Писмо је, калиграфским рукописом, било исписано чистим српским језиком, тако да је моја мајка поверовала да га је заиста писао српски официр. Мени је цела Јосина прича била сумњива. Како то, мислио сам, да баш на њега наиђу и да њему предају писмо?

Ко ће кога пре да смакне

Једне вечери, изненада, у кућу је бануо мој отац. Рекао је да је

дошао из Кутловца, из куће Тозе Ђулића (тако су га звали по мајци Ђули), да су ту многи устаници и међу њима Коста Пећанац. Ја сам тада први пут чуо за Пећанца. Рекао је да се спрема нешто велико и значајно, али да још није прилика да нам о свему што се спрема каже.

Мајка му је дала оно писмо. Чим га је прочитао, отац се насмејао и рекао да зна ко га је написао. Ја сам гледао у њега очекујући да каже да је Јосо издајник, да ради за бугарске окупаторе и да га они награђују за ову издају... Он, међутим, о Јосу није изговорио ни реч. Рекао је да је то писмо написао један бугарски поручник који се, како је мој отац од некога сазнао, зарекао да ће га ухватити или убити.

– Пре ћу ја њега смакнути, него он мене! – рекао је тада поп Мита.

Мени је рекао да пођем с њим у Кутловац, што сам ја с радошћу дочекао. Кренули смо и исте вечери стигли у кућу поменутог Тозе Ђулића. У соби смо затекли неколико људи. Двојица су била у униформи и са еполетама на раменима.

Отац ме је привео њима да се поздравим. Први, коме сам пружио руку, рекао ми је: „Здраво да си ми, јуначе!“ Био је то, убрзо сам сазнао, Коста Пећанац. Он ме је, ето, без борбе прогласио јунаком.

Други је био капетан прве класе Миленко Влаховић. Касније сам сазнао неке појединости о овом храбром човеку: кад је Црна Гора капитулирала, он се није предао – одметнуо се у шуму. Потом је одлучио да се пробије до Солунског фронта и придружи српским војницима. Кад је стигао на Копаник, сазнао је да у шумама Топлице и Јаблице има доста одметника, спремних да се боре за слободу своје поробљене земље.

– наставиће се –

Велики рат

Борба пером

Зорица Нешић

Истина о народу за који је током историје *погибија* најчешће била питање *живоћа*, а *смрти* – одраз вере у *живоћ* и *Бога*.

Коментаришући једном приликом Први светски рат, стратегију, борбе и учеснике овог великог светског пожара, тадашњи министар спољних послова САД Роберт Лесинг је рекао: „Када се буде писала историја овог рата, њен најславнији одељак носиће назив СРБИЈА.“

Напред у Отаџбину

Краљевина Србија ратовала је против Аустроугарске и других централних сила од 28. јула 1914, када јој је аустроугарска Влада објавила рат, па све до капитулације Аустроугарске, 3. новембра 1918. године. Прве године рата Србија је потукла аустроугарску Балканску војску. Наредне године њена војска суочила се са Тројном инвазијом. Не желећи да се преда, Српска војска се повукла преко Албаније на Крф, где се одмориле, наоружале и реорганизовале. Одатле је пребачена на Солунски фронт. У септембру 1918. године Српска војска је кренула у пробој Солунског фронта. Уз наредбу војводе Живојина Мишића: „Са непоколебљивом вером и надом, јунаци, напред у отаџбину!“ – војнички речено, извршила је пробој Солунског фронта и исписала једну од најсветлијих страница српске војне историје.

У извештају својој Влади, француски маршал Франше д'Епере је

пробијање Фронта, између осталог, овако описао: „Операције се морају успоравати, јер нема комуникације ради добацивања хране француским трупима које напредују, само српским трупима нису потребне комуникације, они иду као олуја – напред.“

Велика голгота у овом рату изнедрила је читаву плејаду јунака: војводу Радомира Путника, Степу Степановића, Живојина Мишића, Петра Бојовића, мајора Драгутина Гавриловића, Јанка Вукотића, Момчила Гаврића, Милунку Савић, Василију Вукотић, Милицу Миљанов, Јелену Шаулић... Оних који су се борили у рововима, прса у прса, иза топова, на ратишту... Оних који су лечили, спашавали животе, који су били такозвана „друга линија фронта“... Али и оних који су се *борили* писаном речју, сликарском кичицом, спашавањем сећања, ткањем националног идентитета... Ништа мање важним, ништа мање јунацима од оних са пушком и бајонетом.

Борци од пера

Ни Велики рат – сам му назив сведочи о размерама страдања – није могао да заустави писање на најразличитијим местима, најразличитијим начинима, у најразличитијим формама. Писање је у тим страшним време-

нима очигледно било одраз суштинске потребе за опстанком – првенствено физичким преживљавањем, али и опстанком човека као мислећег бића. Одржавало је у животу, бележило за будућа времена и спајало. И из перспективе мирнодопског живљења звучи невероватно, али и описмењавало. Уводило у статус ученог, писменог.

Према речима др Наде Мирков Богдановић писало се и у затворима, па је Гаврило Принцип ексером или, по другим изворима, ноктима, исписивао стихове на металној затворској шољи. Тада већ познати ствараоци иза решетака бележе своја искуства, као Алекса Шантић... Светозар Ћоровић пише у *Белешкама једној шаоца*, Сима Пандуровић логорашке утиске сабира у *Окованим слојовима*.

Борци пером покрећу и низ листова, попут *Пулса*, са песмама, анегдотама, остављајући места и за дела са хумористичким садржајима – све како би се очувао и подигао дух заробљеника. Додуше, писани су и украшавани руком, али су за оне за које су настајали имали огромну важност.

Српски ђаци у избеглиштву такође пишу. Бачка дружина у Изесу у Француској покреће рукописни часопис *Скерлић*. Са напоменом „умножено из рукописа“, у Виривилу се штампа *Смрти*

Новине *Ратни дневник*
(фото: velikirat.nb.rs)

Смаил-аџе Ченџића. У Бастији српски ученици формирају часопис *Српски орлић*.

На жалост, многи књижевни ствараоци су страдали у рату: Милутин Ускоковић, Прока Јовкић, Милутин Бојић, Владислав Петковић Дис.

Фото: РТС

Буквар Стеве Чутурила

Крф – тадашње седиште српске Владе – функционише као Србија у малом... Штампалу се часописи који окупљају српске ствараоце и интелигенцију. Није само литерарно стваралаштво цветало. Штампало се и за потребе описмењавања. Морало се мислити и на учење, иако се оно спроводило под готово немогућим условима, често и на фронту! Захваљујући агилном Министарству просвете, одштампан је и бесплатно дељен Буквар Стеве Чутурила у сто хиљада примерака, а одређен број примерака стигао је и у Париз, Солун и на Корзику, у просветна одељења и у школе.

Рукописни часопис *Скерлић*
(фото: velikirat.nb.rs)

О том буквару се данас мало зна, као и о његовом творцу. Стево Чутурило је рођен је у селу Дабар код Оточца у Лици 1846. године. У родном селу је завршио дворазредну народну и троразредну немачку школу. У Оточцу завршава Вишу народну школу са педагошким курсом. У Дабру постаје најпре помоћник учитеља, а 1861. године са петнаест година, стални учитељ троразредне немачке школе. У Петрињи завршава још два разреда Ниже реалне гимназије и виши педагошки курс, а касније полаже и завршни испит на бечком Педагогијуму. Кнез Никола га је позвао да дође на Цетиње и буде главни школски надзорник, а и да до завршетка рата са Турцима уређује *Глас Црногорца*. Године 1878. штампано је прво издање Буквара учитеља Стеве Чутурила, из кога је научило да чита и пише 60 генерација у Краљевини Србији, Војводини, Црној Гори, Босни и Херцеговини и Хрватској. Учитељеве књиге, буквари, уџбеници и приручници штампани су у више од 30 милиона примерака. Био је и ратни извештач са битке

на Вучјем Долу. Године 1879. године, уз дозволу кнеза Николе, отворио је на Цетињу и реалку, прву средњу школу у Црној Гори. Помогао је 1882. године и бокелско-херцеговачки устанак. Два пута је био одликован Орденом Светог Саве за заслуге које је учинио народу. Ратно издање Буквара Стеве Чутурила у издаништву је приређено и штампано на Крфу, 1916. године.

Заједничке успомене

Недавно одржана свечана академија под називом „Стојте галије царске“, коју су заједнички извели ученици београдске Филолошке гимназије и крфског лицеја „Кастелани Месис“, отворила је шкрињу сећања. Београдски и крфски ђаци су нас подсетили на повлачење прогнаних цивила и српске војске којима је пружена помоћ на Крфу и Виду, у Италији, северној Африци.

Заједничке успомене два народа евоциране су на српском и грчком језику.

„Циљ нам је да заједништво наше деце на неки начин евоцира заједништво наша два народа који су вековима били упућени једни на друге“, рекао је Душко Бабић, директор Филолошке гимназије у Београду.

Директор Лицеја „Кастелани Месис“ каже да, будући да пријатељска осећања већ постоје, „ови наши сусрети са Филолошком гимназијом значе да ће постати још чвршћа“.

Деца кажу да су им овакви сусрети и „радна“ дружења изузетно значајни. Историју једни других већ знају. Њихове прадеде и прабаке толико тога тужног и страшног повезује. Било је и лепих тренутака. Све заједно, то су успомене које не бледе. На младима је да се дружењима данас све сачува од заборавља и да пријатељство настави да живи.

Зорица Нешић

Манастир Светог Тадеја у Западном Азербејџану (Иран)

Црна црква: Црква посвећена Св. Тадеју позната је и као Црна црква због боје камена од кога је сазидана

Срце иранске цркве

М. Симоновић

Црна црква, односно Црква Светог Тадеја, један је од најстаријих сачуваних хришћанских споменика и ужива огромно поштовање међу хришћанима

На хиљаде хришћана ходочасника из Табриза, Урмије, Техерана, Исфахана, Казвина – ходочасника Јермена, Асираца, као и римокатолика из Ирана и земаља у окружењу, сваког јула посећује манастир посвећен Светом Тадеју на западу Ирана славећи успомену на овог светитеља. Догађај је један од највећих и најважнијих хришћанских празника у овом делу света и обилује бројним ритуалима. Током тродневног празновања традиционална су масовна крштавања деце. За вернике годишњи долазак у ову цркву је комбинација теолошке, националне, традиционалне и породичне светковине, тродневни фестивал вере, знак сећања на Исуса Христа и његово учење, али и летња прилика за фамилијарно окупљање и заједничарење.

Верници сматрају да је Црква Светог Тадеја, позната и под именом Црна црква, прва хришћанска богомоља на свету коју је саградио један апостол Христов и због те чињенице сматра се да је

од посебног значаја за хришћане широм света. Унеско је овај манастир прогласио за девети споменик од историјско-културног значаја у Ирану, и најстарији је од три јерменска манастирска комплекса у овој земљи. Друга два су манастир Светог Стефана и капела Џордзор и представљају „сведочанство јединствених вредности јерменске културе и традиције украшавања“.

На турском „Қара“ значи „црна“, а црква је овај назив добила јер је један део камена од кога је састављена у црној боји.

Манастир Светог Тадеја (персијски: سرتیویر کلیسا, *Sertivier keli-seh* у значењу „срце иранске цркве“) је стари манастир Јерменске Апостолске Цркве који се налази у планинском подручју северне иранске покрајине Западни Азербејџан, око 20 километара од града Макуа.

Због масивности цркве манастир светог Тадеја је видљив из даљине. Комплекс доминира овим подручјем и због архитектонске упечатљивости, а осим

главне цркве у његовом саставу је и неколико капела: три се налазе на брдима источно од манастира, једна на путу за Бастам, а још једна је у центру оближњег места које носи назив Гара Килиса. Манастир је окружен зидинама које подсећају на утврђење и које су данас напуштене.

Главна црква позната као Црна црква, односно Црква Светог Тадеја, је један од најстаријих сачуваних хришћанских споменика и ужива огромно поштовање међу хришћанима. Јермени тврде да је цркву основао сам апостол Тадеј већ око 68. године наше ере.

Мисионар Јерменије био је Свети Григорије Просветитељ и он је био епископ за читаву Јерменију. Када је 321. године крстио краља Тирдата Великог, хришћанство постаје прва државна вера, а јерменско хришћанство прва „државна Црква“ у свету, тако да је Јерменија прва држава која је била у целости хришћанизована. Према црквеном предању хришћанство је на овим просторима стигло недуго после

Место ходочашћа хришћана у Ирану:
манастир Светог Тадеја

Фигурална орнаментика: пример украса на фасади цркве

Ентеријер Црне цркве

Васкрсења Христовог, захваљујући двојици од дванаест апостола, Светом Тадеју (сиријски Адај) и Светом Вартоломеју. Њихово мисионарско деловање допринело је да су многи становници брзо прихватили нову веру. У жељи да нагласи да своје порекло води од апостола, Јерменска Црква себе и назива „апостолском“.

После смрти краља Абгара, који је владао 38 година, Јерменско краљевство поделило се на два дела. Ананун је владао из Едесе (данас у Турској), а његов нећак Санатрук у Јерменији. Око 66. године, Ананун је наредио да се погуби Свети Тадеј у Едеси. Заједно

с њим мученичком смрћу убијена је и краљева кћер Сандокхт, која је примила хришћанску веру и чији се гроб, односно капела, налази се два километара северозападно од цркве коју је основао Свети Тадеј. Претпоставља се да је изграђена у исто време када и првобитна главна црква. Сандокхт верници сматрају првом хришћанском мученицом, а њене мошти чудотворним.

Иако је често била мета освајања нехришћанског становништва, црква посвећена Светом Тадеју почива највероватније из првих година хришћанства. Познато је да је њен велики део уништен 1230. године током напада војске Џингис кана, а потом је страдала у великом земљотресу 1319. године и већ 1329. године обновљена. И данас се препознају делови олтарске апсиде који датирају из X века.

Данашњи изглед манастира је из XIX века (1811–1820 године) када је персијски принц династије Каџар, Абас Мирза, помогао обнову цркве и комплекса. Дело-

ви цркве из овог периода су од пешчаника, док су старији од црног и белог камена због чега се црква међу турском становништем звала „Црна црква“ (Кара Килисе). Јединственост овог верског споменика у историјско-уметничком контексту су раскошни тамбури и велики прозори, потом посебно стрми кровови две куполе на цркви, али и бројни декоративни геометријски облици који опонашају некадашње уметничке стандарде украшавања фасада. Статуе анђела, распеће, скулптуре у бар-рељефу са сценама из Новог и Старог Завета, митске животиње и персонификације светитеља доприносе лепоти овог светилишта. Комплекс садржи два велика дворишта од којих се један користи за потребе исхране, а други је конак. Напуштене утврђене зидине које се налазе око цркве су некада биле део манастирског конака.

Црна црква у Ирану је јединствени пример јерменске архитектуре и представља историјски споменик од огромног значаја, баш као што је значајна и као место ходочашћа хришћанских верника у овом делу света. ■

Јелена – краљица, монахиња, светитељка

Тематски зборник радова посвећених краљици Јелени

[уредник Катарина Митровић;
фотографија Светлана Дингарац, Горан Вељковић]

[Брвеник] : Манастир Градац, 2015 (Крагујевац : Графостил)

196 стр. : илустр. ; 29 cm

ISBN 978-86-909951-5-8 (брош.)

Сестринство манастира Градац, у сарадњи са проф. др Сенишом Мишићем и др Катарином Митровић која је и уредник издања, обрадовало је и обогатило српску културну и научну јавност приређивањем тематског зборника *Јелена – краљица, монахиња, светитељка*. Поменици зборник садржи 11 научних радова који са различитих аспеката и у оквиру различитих научних области приступају личности краљице Јелене (+1314), супруге краља Уроша I и мајке краљева Драгутина и Милутина. Краљица Јелена је, како наводи сестринство манастира, као владарка и мудри дипломата, велика ктиторка, просветитељка и заштитница сирочади и удовица током целог живота уживала поштовање суседних владара, православних и римокатоличких црквених великодостојника, властеле и сиромашног слоја српског народа (в. Реч приређивача). Зборник научних радова о краљици Јелени нуди српској јавности нове увиде у живот и време ове изузетне личности српске историје. Читаоци ће бити у прилици да се упознају са многим занимљивим детаљима који до сада нису били познати, а који су плод истраживачког рада и стручности аутора.

Први рад у зборнику је текст др Марије Копривице и носи наслов „‘Држава’ краљице Јелене“ (13–26). У раду се одређује обим „државе“ (географских области) краљице Јелене у коју су, поред Зете и Требиња, спадали и поседи у Плаву, Расу и горњем и средњем току Ибра. Др Владимир Алексић обрађује тему „Краљица Јелена и српски владарски поменици“ (31–37). Он констатује да се броју уписа у поменике Јелене она знатно разликује од броја уписа владарки истог или сличног статуса, што потврђује краљичино снажно присуство у јавном животу. Др Борис Стојковски прилаже рад под насловом „Краљица Јелена и Угарска“ (41–48) у коме обрађује однос краљице са Угарском, констатујући да „сем свог порекла и евентуалних посредовања у спољној политици Србије и њеном усаглашавању са Угарском, није имала већих и конкретнијих односа са овом земљом“ (45). Др Мирослав М. Поповић у раду „Нови осврт на датавање писма – заклетве краљице Јелене дубровачком архиепископу кнезу и општини“ (53–60) представља могућности датирања поменутог писма-заклетве. Др Катарина Митровић прилаже веома садржајан рад на тему „Кра-

љица Јелена и бенедиктанске традиције у приморју“ (65–81). Ауторка проучава краљичине везе са бенедиктанским редом из перспективе њене ктиторске делатности. Показује се да је краљица помогла опоравак и напредак Ратачке опатије и манастира Светих Срђа и Вакха на Бојани. Младен Заграчанин се у раду под насловом „Манастир Ратац и краљица Јелена“ (85–115) бави историјом Ратачке опатије. У 14. веку опатија улази у једну нову градителску и духовну фазу, у којој ангажовање краљице Јелене игра велику улогу. Посебно се проучава манастир Светог Николе у Бару који потиче из истог периода. Прилог је богато илустрован фотографијама и нацртима што помаже јаснијем сагледавању теме којом се аутор бави. Коауторски рад др Бранислава Цветковића и Гордане Гаврић под насловом „Краљица Јелена и фрањевци“ (119–135) бави се краљичиним односом са фрањевцима. Њене везе са фрањевцима биле су вишеструке (преписке, ватиканска икона и др.). Оне су се одвијале на више нивоа од којих је можда најзначајнији онај ктиторски у Приморју: Котору, Бару, Улцињу и Скадру. Др Драгиша Бојовић аутор је прилога „Теологија љу-

бави у Житију краљице Јелене“ (139–146) у коме се нарочито фокусира на мотив љубави у поменутом житију. Аутор житија Архиепископ Данило II у *Житију Јеленином* више него у другима пише о љубави, приказујући Јелену сву саткану од љубави према Богу и према ближњима: на Даниловом књижевном портрету краљице Јелене „оцртава се она анагошка димензија којом се представља уздизање човекове душе из низина чулног и пролазног увисине вечне славе и божанске љубави“ (144). Мр Данијел Дојчиновић се у раду „Хагиографичност Житија краљице Јелене“ (151–166) бави типским хагиографским мотивима овога дела и констатује да оно „прати знану линију византијске хагиографије... хагиограф се користи

утврђеним репертоаром елемената, апстрахујући догађаје, превodeћи их са нивоа конкретности на ниво општости, смисаоности“ (163). Др Растко Јовић у раду под насловом „Краљица Јелена: светитељство Истока и Запада“ (171–182) на теолошки проницљив начин преиспитује савремена разумевања извесних теолошких и црквених концепата кроз призму лика краљице Јелене. Хришћанске праксе краљице Јелене могу бити од велики помоћи у процесу преиспитивања сопствене традиције „која често замагли праве вредности и наместо њих поставља идоле“ (179). Др Светлана Пејић у раду под насловом „Краљица и монахиња Јелена и црква Благовештења манастира Градац – цртице о даривањима“ (187–196) бави се феноменом поклона/даривања. У

Икона Св. Апостола Петра и Павла, поклон српске краљице Јелене Анжујске Базилици Светог Петра (Basilica Sancti Petri) у Риму.

На овој икони из 1282. године приказани су Јелена Анжујска (у средини) са њеним синовима Драгутином (лево) и Милутином (десно)
[извор: Википедија]

Житију Јеленином Архиепископа Данила II краљица се приказује као дародавац, нарочито као велики ктитор, а такође се говори о даровима приношеним на њен гроб. Сви прилози у зборнику садрже сажетке на француском и енглеском језику што омогућује и његову интернационалну рецепцију. Штампан је на изузетно квалитетном материјалу, опремљен је бројним фотографијама и репродукцијама што читавом пројекту, поред научне, даје и једну посебну естетску вредност достојну, између свега осталог, и великог естетског, краљице Јелене.

Много тога из живота краљице Јелене је непознато и креће се у сфери хипотеза, као што констатује један од аутора у зборнику: многа питања из живота краљице Јелене су нејасна, отварају пуно простора за претпоставке и разматрања, док би евентуална по-

јава нових извора могла да омогући поузданији суд (58). Историографија ће свакако имати још доста отворених питања када је реч о лику краљице и монахиње Јелене. С друге стране, историографска истраживања су до сада, и надамо се да ће у перспективи наставити, омогућавала да се промишља о *теолошкој поруци* коју је Јелена својим деловањем оставила иза себе: „У њеној личности ишчитавамо надилажење поделе и сведочење хришћанског јединства, и поред одређених политичких изазова који су се догађали у средњовековној српској држави.“ (174). То што је Православ-

на Црква извесно признала римокатоличко крштење краљице Јелене – није, дакле, захтевала да поново буде крштена – је само по себи сведочанство да је Православна Црква још тада „рађала идеју о једној хришћанској Цркви чија подела неће потрајати“ (174). Концепт и успешно извођење идеје зборника о коме је реч недвосмислено показује да је расветљавање прошлости и учење из ње могуће само путем интердисциплинарног приступа, у овом случају путем историје, књижевности, археологије, теологије. Стога, зборник о краљици Јелени треба да буде интегрални део сваке библиотеке – јавне и приватне – свуда где постоји интересовање да наше проучавање прошлости буде угаони камен нашег идентитета данас.

Предрај Драгишиновић

Отац Сергеј Булгаков

Трнов венац
Достоевског

(приредио Благоје Пантелић;
превеле Наташа Пољак,
Нада Узелац)

Стари Бановци ; Београд : Бернар,
2015 (Београд : Финеграф)

178 стр. ; 21 цм

ISBN 978-86-6431-019-2 (брош.)

Поклонимо се и ми светињи људског страдања оличеној у нашем писцу чије чело, заједно са зраком бесмртности, украшава најузвишенији венац, венац од трња!

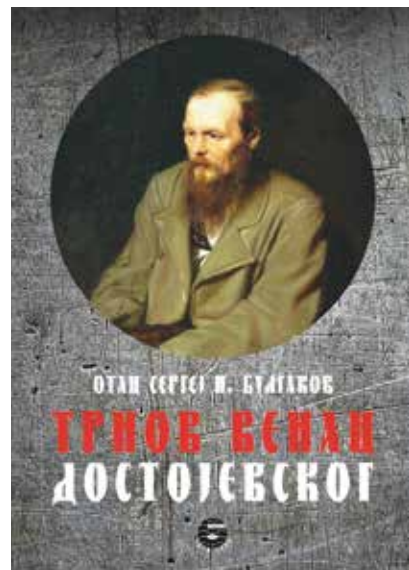
Отац Сергеј Н. Булгаков

Трнов венац Достоевског је по обиму не баш нарочито велика, али по значају веома драгоцен збирка текстова оца Сергеја Н. Булгакова (1871, Ливни – 1944, Париз) о лику и стваралаштву Фјодора М. Достоевског. Једном приликом је Сергеј Николајевич рекао: „Схватање универзалног значаја Достоевског све до данас представља привилегију малог броја људи, а исто тако, у ово сам такође дубоко убеђен, још увек засад није ни могуће у потпуности и догодиће се тек у будућности.“ Булгаков управо припада тој малој групи људи који су успели да појме универзални значај Достоевског; такође, његови радови о овом славном књижевнику умногоме доприносе томе да се „у будућности“ у највећој могућој мери схвати његов значај.

У зборник су уврштени сви текстови оца Сергеја Николајевича који за тему имају искључиво лик, дело и рецепцију овог славног руског књижевника. Ради се о четири рада – „Трнов венац (сећање на

Ф. М. Достоевског)“, „Оглед о Ф. М. Достоевском“, „Иван Карамазов као философски тип“ и „Руска трагедија“. Поред наведених, постоји и један чланак Булгакова који није у целости посвећен Достоевском („Васнецов, Достоевски, Вл. Соловјов, Толстој – Паралеле“ [1902]), а који је приређивач због тога изоставио, најављујући да ће исти бити објављен када у једној књизи буду сабрани Булгаковљеви најзначајнији огледи о познатим руским и светским књижевницима и сликарима.

Први текст, „Вънецъ терновый“ је, заправо, говор који је Булгаков одржао на свечаности поводом двадесетпетогодишњице смрти Ф. М. Достоевског, у Кијеву 25. фебруара 1906. године. Првобитно је публикован у часопису *Свобода и култура* (№ 1, 1. април 1906, стр. 17–36), а потом је, након што је аутор кориговао текст, објављен као сепарат под истим насловом: *Вънецъ терновый (Памяти Ф. М. Достоевского)* (С.-Петербург: Типографія Отто Унфугъ, 1917). „Очеркъ о Ф. М. Достоевскомъ – Чрезъ четверть вѣка (1881–1906)“, други чланак у нашем зборнику, јесте предговор који је Сергеј Николајевич, на позив супруге и ћерке Достоевског, написао за први том шестог јубиларног издања његових сабраних дела, које је приредила Ана Г. Достоевскаја (*Полное собрание сочинений Ф. М. Достоевского*, Юбилейное (шестое) издание, т. 1, С.-Петербург: Типографія П. О. Пантелѣва, 1906, стр. III–XL). Предавање „Иванъ Карамазовъ (въ романѣ Достоевского *Братья Карамазовы*) какъ философскій типъ“, трећи рад у овој збирци, одржано је у Кијеву, 21. новембра 1901, а публиковано је следеће године у: *Вопросы философии и психологии* (кн. I [61] (1902), стр. 826–863), а потом прештампано у Булгаковљевој познатој књизи *Отъ марксизма къ идеализму*, (С.-Петербург: Общественная Польза, 1903, стр. 83–112). Последњи

текст, „Русская трагедія (О *Бесах* Достоевского в связи с инсценировкой романа в Московском Художественном театре)“ јесте предавање које је Булгаков одржао у Московском религиозно-философском друштву, 2. фебруара 1914. године. Први пут је штампано у часопису *Русская мысль* (кн. IV, 1914, стр. 1–26), а потом га је аутор објавио и у свом зборнику *Тихіе думы: Из статей 1911–15 гг.* (Москва: Издание Г. А. Лемана и С. И. Сахарова, 1918, стр. 1–31).

Сусрет Булгакова и Достоевског био је од нарочите важности за духовни и интелектуални живот овог, засигурно, једног од најзначајнијих богослова у историји хришћанске мисли. Како је сам говорио, Достоевски му је помогао да „од социолога постане теолог“. Тај пут од социолога, који заступа ставове тзв. легалног марксизма, до богослова православне провенијенције није било нимало лако прећи, а Фјодор М. Достоевски му је знатно олакшао да дође до жељеног циља. Више о томе биће речи у поговору „Христос или гадарински бездан (Утицај Голготе Достоевског на духовни развој оца Сергеја Н. Булгакова)“, а сада ћемо само укратко подсетити на животни пут оца Сергеја.

Б. П.

У ХЕРЦЕГ НОВОМ

Сусрети православних хорова

Порта манастира Савина у Херцег Новом, у суботу 25. јуна, била је по шести пут место сусрета и заједничког наступа православних хорова, у поводу обележавања Видовдана.

У програму је учествовало више хорова: Српско певачко друштво „Светосавник“ из Подгорице, „Свети Новомученик Станко“ из Никшића, „Свети Евстатије Превлачки“ из Будве, „Свети Сава“ из Херцег Новог, „Свети Василије Острошки“ из Кумбора и „Рождество“ из Бијеле. Хорови су најпре наступили појединачно, са по три композиције, а потом су сви заједно певали: „Кто Бог велиј“, „Српкиња“, „Оро се вије“, „Расло ми је бадем дрво“, „Видовдан“ и „Химну Светом Сави“.

Извор: Миштролија црногорско-приморска

У БЕОГРАДУ

Сећање на Косовски дан у Великој Британији

У специјалној комори Народне библиотеке Србије је на Видовдан 28. јуна 2016. г. изложен плакат „Херојска Србија“ Бернарда Партрица уз неколико других докумената, који сведоче о одржавању низа манифестација под називом „Косовски дан“ (Kosovo Day), први пут одржаних у Великој Британији пре 100 година – током ратне 1916. г. – и посвећених Видовдану.

Циљ поменутих манифестација био је приближавање српске културе и вере Великој Британији и упознавање британског јавног мњења са потребама пружања даље подршке са-

Програм Телевизије Храм можете пратити путем следећих кабловских система: Телеком IPTV на 129. каналу, Орион Телеком на 83. каналу SD и 205. каналу HD, Пошта нет на 135. каналу, као и путем интернет сајта tvhram.rs
ФЕЈСБУК: facebook.com/tvhram
YOUTUBE: Телевизија Храм
Е-адреса: redakcija@tvhram.rs
Телефони: 011/ 344-1875 и 064/ 800-18-13
Адреса: Крушедолска 2а, Београд

нитетским, хуманитарним и војним мисијама које су деловале у Србији током 1915. године. Тим поводом, формиран је Одбор за Косовски дан на челу са др Елси Инглис, а једна од чланица била је и леди Пеџет.

Готово све британске дневне новине посветиле су пажњу Косовском дану, а у лондонском *Тајмсу* је 28. јуна 1916. славни археолог Артур Еванс објавио уводник о косовском епу на насловној страни. У преко 1.000 биоскопа широм Британије приказивани су филмови о Србији, а у 12.000 школа читан је текст „Србија – јуче, данас, сутра“ Ситона-Вотсона.

Изложени материјал део је легата академика Тихомира Ђорђевића, који се чува у Народној библиотеци Србије. Грађа је била изложена за јавност до 10. јула.

Извор: *nb.rs*

У ПОДГОРИЦИ

Научни скуп о Св. Јовану Владимиру

У Лаври Светог Симеона Мироточивог на Немањином граду у Подгорици, 2. јула 2016. године одржан је научни скуп под називом „Свети Јован Владимир и његово место у српској историји, култури и духовности“.

Скуп је, поводом хиљадугодишњице светитељеве мученичке кончине,

организовао новоосновани Институт за српску културу из Никшића. Др Будимир Алексић је, отварајући скуп, казао да он има за циљ да се, ангажовањем истакнутих истраживача у области богословских, историјских и филолошких наука, сагледа комплекс питања и проблема везаних за постављену тему и да се тако у границама данашњих могућности дође до нових сазнања и изграђивања потпуније слике о Светом Јовану Владимиру.

Високопреосвећени Митрополит црногорско-приморски Амфилохије говорио је на тему „Свети Јован Владимир изнад Истока и Запада“. На тему „Јован Владимир у српској историографији“ говорио је др Жарко Лековић, а др Будимир Алексић је говорио о манастиру Светог Јована (Шин Ђон) код Елбасана. Монах Павле (Кондић) имао је излагање на тему „Каменчић у мозаику ореола Јована Владимира“. „Свети Јован Владимир и правда Неба“ била је тема предавања др Николе Маројевића. Архимандрит Методије (Остојић) говорио је на тему „Саможртвена љубав као животни идеал Јована Владимира“, а др Миодраг Чизмовић на тему „Свети Јован Владимир и Косара: љубав као смрт јака“. Др Васил Јововић обрадио је тему „Свети Јован Владимир у црногорској периодици 1945–2016“. Мр Радисав Маројевић имао је излагање под насловом „Јагње јаче од вука“, а мр Драган Радоман је изнео аналитички поглед на Светог Јована Владимира у приручницима за историју Српске Православне Цркве. Професор Цетињске богословије Александар Вујовић подсетио је на храмове, хорове, удружења и етно-групе посвећене Светом Јовану Владимиру.

Извор: *сцц.срб*

У КЛАДОВУ

Изложба минијатурних књига

У библиотеци Центра за културу у Кладову, у четвртак 7. јула 2016. године, отворена је изложба „Минијатура на зрну грашка“ аутора др Дејана Вукићевића, библиотекара

саветника, водитеља Фонда старе, ретке и минијатурне књиге Народне библиотеке Србије.

Изложба представља минијатурна издања из Фонда старе, ретке и минијатурне књиге српске националне библиотеке. Међу изложеним књигама, од којих су неке тако мале да се не могу читати голим оком, налазе се дела на српском, руском, француском, словеначком, мађарском, немачком и чешком језику.

Збирку чине наслови из белетристике, монографске публикације, језички речници, богословска литература, неколико политичких памфлета... Из фонда се посебно издвајају микро-књиге димензија 6x6 милиметара – *Оче наш* на седам језика из 1959. г. и *Олимпијска закљешва*, штампана поводом Олимпијских игара у Минхену 1972, као и изузетно редак примерак *Рајиној манифестацији* аустроугарског владара Фрање Јосифа I из 1914. године.

Ова изложба ће за посетиоце бити отворена до краја августа.

Извор: kulturakladovo.rs

У БЕОГРАДУ

50 година Гитаријаде

У петак 17. јуна, у Атријуму Народне библиотеке Србије, отворена је изложба „Електричари шанса – 50 година од прве Гитаријаде у Београду“ чији је аутор историчар Драган Милошевић. На изложби су представљене фотографије са Гитаријаде из легата Бранибора Дебељковића који се чува у Народној библиотеци Србије, фотографије из личне архиве Томислава Петернека, као и исечци из дневне и недељне штампе који су пратили овај догађај у периоду од јануара до марта 1966.

Гитаријада је у музичком и културолошком смислу била важан догађај. Ту нову музику у почетку су називали бит музиком, али је касније званичан термин био рок музика. Појава Гитаријаде у Србији имала је велики одјек, привукла је пажњу новинара, различитих друштвено-политичких структура и људи из академског света. Реакције су биле опречне. Док су једни сматрали да

На Православном богословском факултету УБ: Одбрана докторске дисертације ђакон Златка Матића

Дана 1. јула 2016. године, на Православном богословском факултету Универзитета у Београду ђакон Златко Матић успешно је одбранио докторску дисертацију на тему „Примат римског епископа у делу Ж. М. Р. Тијара. Могућност рецепције Тијарове теологије примата у дијалогу Православне и Римокатоличке Цркве“.

Докторат о историји Цркве у англо-саксонској Енглеској: одбрана докторске дисертације ђакон Ивице Чаировића

Дана 6. јула 2016. године, на Православном богословском факултету Универзитета у Београду ђакон мр Ивица Чаировић успешно је одбранио докторску дисертацију на тему „Црква у Енглеској у VIII веку – богословско-историјске импликације односа са Римом и Франачком државом“, пред комисијом у саставу проф. др Предраг Пузовић, декан Факултета и председник комисије; проф. др Радомир Поповић, ментор; проф. др Милош Антоновић са Филозовског факултета Универзитета у Београду (одељење историје); проф. др Богдан Лубардић и доц. др Србољуб Убипариповић.

Комисија је једногласно оценила тезу ђакон мр Ивице Чаировића са највишом оценом *Summa cum laude*.

Извор: bfpspc.bg.ac.rs

треба подржати ново време и нове правце, други су били забринути, показивали су неразумевање и одбојност према свему што је донела Гитаријада.

Поводом ове изложбе, 23. јуна у 19 сати, у Атријуму је организована и трибина по насловом „Гитаријада и (савремене) бабароге“, у којој су учествовали Зоран Симјановић, Никола Нешковић, Слободан Тишма и Александар Раковић.

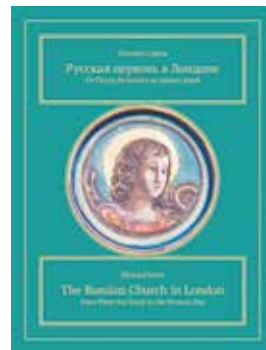
Изложба ће бити отворена до 1. августа 2016. г.

Извор: Буквар / НБС

У ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ

300 година Руске Цркве

Ове, 2016. године, обележава се 300 година од успостављања прве православне парохије у Лондону након раскола – данас затворене Цркве Успења Пресвете Богородице која је основана 1715/1716. године при Руској мисији у Лондону. Од децембра 1716. године у тој цркви била је служена Света Литургија, наводи се на страницама Епархије сурошке – souroznh.org.

Сурошка епархија Руске Православне Цркве је поводом ове годишњице издала монографију која казује фасцинантну причу о руском духовном дому у Великој Британији. Реч је о двојезичној књизи Михаила Сарнија, штампаној на руском и енглеском језику (Михаил Сарни, *Русская церковь в Лондоне. От Петра Великого до наших дней*; Michael Sarni, *The Russian Church in London. From Peter the Great to the Present Day*). Ова занимљива књига доступна је и онлајн, у електронском облику, на адреси Руске амбасадe у Великој Британији и Северној Ирској – rusemb.org.uk. ■■

ТУЖНА СТАТИСТИКА:

Кршење права православних хришћана у Европи 2015. године

Како преноси агенција Интерфакс, Центар за надгледање права и слобода православних хришћана у Европи (Centre for Monitoring the Rights and Freedom of Orthodox Christians in Europe), који постоји при представништву Московске Патријаршије у Савету Европе, објавио је извештај о кршењима права и слобода православних хришћана у Европи током 2015. године. Извештај је објављен на енглеском језику, на 98 страна, и доступан је на адреси orthodoxrights.org.

„Извештај цитира 143 информативних извештаја који говоре о неких 130 кршења права православних хришћана у Европи, а садржи и публиковане извештаје архијереја православних хришћана и њихових званичних представника, државних и међународних организација у вези овог питања“, каже игуман Филип (Рјабјак), представник Руске Православне Цркве при Савету Европе и свештеник православне Цркве Свих Светих у Стразбуру.

Највећи број кршења права православних хришћана регистровано је на Балкану и у Украјини прошле године, рекао је он. „Међутим, било је и неколико ситуација у Француској, Летонији, Русији и другим земљама Европе.“

Рјабјак је критиковао агенцију РАСЕ, рекавши како сматра да није довољно урађено да се привуче пажња глобалне јавности на прогон хришћана на Блиском истоку.

Извор: Православие.ру (превод: Информативна служба СПЦ)

У ЗАГРЕБУ

Дружењем превазићи разлике

У оквиру програма „Ерасмус+“, највећег програма Европске уније на пољу образовања, учесници средњих школа из Шпаније и Италије боравили су од 2. до 9. јула 2016. године у Загребу, где су им домаћини били ученици и наставници Српске православне опште гимназије „Кантакузина-Катарина Бранковић“.

Током боравка учесници програма у бројним радионицама расправљали су о основним проблемима образовања и позитивним доприносима спорта и физичке културе, а једна од активности било је и дружење са маргинализованим групама – азилантима, младим људима из Либије, Сирије, Авганистана, Сомалије, Нигерије и других земаља, који чекају да се реши њихов статус

у Хрватској. Та активност спроведена је у сарадњи са Центром за мирне студије.

Високопреосвећени Митрополит загребачко-љубљански Порфирије, на чију је иницијативу и благослов Гимназија ушла у пројекат, каже следеће:

„Живимо у свету који је препун информација и комуникација, али који је у исто време и подељен, независно од процеса уједињавања. Суштина подељености је да она често води у неспоразуме и сукобе, а најбољи могући начин да људи превазиђу предрасуде које могу одвести у неспоразуме и сукобе јесте да се међусобно сусрећу, да открију шта ко носи у себи. У сусрету, разговору и дружењу млади, и не само они, могу не само да се лепо проведу, него да виде да независно од тога ко где живи и којој култури припада свако носи у себи

довољан потенцијал добра и радости које може да се подели и свако свакога да обогати. Уосталом, из сваког сусрета може проистећи радост и зато сматрамо да наша деца која иду у Гимназију и која су силом прилика у мањинској заједници, излазећи из тих граница, могу лакше и снажније да се укључе и постану потпуно слободни равноправни и зрели људи.“

Извор: Митрополија загребачко-љубљанска

У НОРВЕШКОЈ

ССЦ организује мировну конференцију

Светски савет цркава намерава да идуће године сазове међународну екуменску конференцију којом би се нагласило екуменско ангажовање за мир и правду између Израелаца и Палестинаца. Ову одлуку је донео Централни одбор ове међуцрквене организације на свом редовном заседању, одржаном крајем јуна у норвешком граду Трондхајму.

Наиме, 2017. године навршава се стогодишњица објављивања британске тзв. Балфурове декларације, а 1967. г. – 50 година касније – дошло је до седмодневног рата.

Извор: Каширес / сш.срб

У МАНАСТИРУ ГОМИОНИЦА
„Анђелак“ у посети

За дјецу која похађају православни вртић „Анђелак“, средином јуна 2016. године, организован је једнодневни излет.

Овом приликом су полазници вртића, у пратњи васпитачица и координатора православног вртића ђакон Зорана Ђурића, посјетили манастир Гомионицу.

Извор: <http://hhsbl.org>

У ПАРАГАМА
**Освештани
обновљени крстови**

Уочи друге недеље по Педесетници, 2. јула 2016. године, по вечерњем богослужењу, по благослову Епископа новосадског и бачког др Иринеја, Епископ јегарски и викар бачки Јероним освештао је обновљене крстове Храма Рођења Пресвете Богородице у Парагама.

Свети храм је био мали да прими мноштво свештеника и верника који су дошли да учествују у слави.

По освешћењу и молитвеном чину, надлежни парох отац Владислав Пајић обратио се бираним речима и изразио дубоку захвалност надлежном Епископу бачком Иринеју за љубав коју изражава и доброту коју показује према

У МАНАСТИРУ ТУМАН

Значајне годишњице: 80 година од обретења моштију Преп. Зосима Туманског и 70 година од упокојења Преп. Јакова

Управа манастира Туман обавештава вернике да ће у недељу, 21. августа ове године, свечано бити прослављена 80. годишњица обретења моштију Преп. Зосима Туманског и 70. годишњица упокојења Преп. Јакова Туманског, ученика Св. Вл. Николаја Велимировића.

Свету Архијерејску Литургију, са почетком у 8 часова и 30 минута, служиће Преосвећени Еп. браничевски Игнатије са више епископа. Више информација о манастиру Туман доступно је на манастирској веб-презентацији, на адреси manastirtumane.org.

верном народу овог села. Такође, са захвалношћу је изразио поштовање и Епископу Јерониму, који је други пут за годину дана драги гост овог села.

Преосвећени Владика Јероним се обратио речима поуке указавши на значај Крста који је освешћујећег дејства и помаже вернима. Преосвећени је такође рекао да му је драго што у овом малом селу види децу која су својим појањем учествовала у богослужењу. После освешћења, крстови су подигнути на звоник храма уз певање духовне песме „Крст је сила и знамење, крст је спасење“.

Саопштење Епархије банатске

3. јул 2016. год.

Српска православна Епархија банатска са свим свештенством, монаштво и верним народом, изражава најдубље изразе саучешћа у боли породицама пострадалих у немилост догађају од 2. јула 2016. године, у којем је пострадало петоро цивила, а повређено преко двадесет, уз усрдне молитве Господу да упокоји душе пострадалих и настани их у Царству Небеском.

Епископ банатски Никанор

У ЖИТИШТУ

За невини пострадале

У недељу 3. јула 2016. године, у Храму Светог Великомученика Георг

гија у Житишту служена је Света Архијерејска заупокојена Литургија, поводом невини пострадалих пет цивила у Житишту.

Свету Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ банатски Никанор са свештеницима и ђаконима житиштанског и зрењанинског архијерејског намесништва. Светој Божијој Евхаристији су присуствовали и званичници Општине Житиште, породице пострадалих, као и велики број мештана из Житишта и околних места.

У МАНАСТИРУ ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ Литургија у Ступовима

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије служио је у другу недељу по Духовима, на празник Свештеномученика Методија и Преподобног Наума Охридског, 3. јула 2016, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

Преосвећеном Епископу је саслуживало свештенство архијерејског намесништва беранског и монаштво манастира уз молитвено учешће вјерног народа Берана.

Саопштење за јавност

Епархија рашко-призренска Српске Православне Цркве најоштрије осуђује вандалско скрнављење надгробних споменика на новопазарском муслиманском гробљу Газилар на сам дан Бајрама. Апелујући на полицијске органе да пронађу починиоце овог недела, користимо прилику да нашим комшијама муслиманима пожелимо да бајрамске празнике проведу у миру и здрављу.

Епархија рашко-призренска

Призрен – Грачаница, 5. јули 2016. год.

Ријечима архипастирске бесједе обратио се Владика Јоаникије, говорећи о прочитаном Светом Јеванђељу како је Господ Исус Христос позвао своје апостоле да пођу за Њим и слушају Његову науку. „Данас, када можемо рећи да је вјера охладилa, да су срца људска охладилa, да су срца и мисли људске закоровиле гледамо, такође, како људи иду у Цркву, иду за Христом, али чујемо врло често да нема више чуда, нити има више такве ријечи као што је Христос говорио, нити таквих проповједника вјере као што је био Господ Исус Христос док је ходао овдје по земљи.“ Он је поручио да треба да препознамо како је Господ и даље присутан кроз Његову Цркву и како и даље чини чудеса. Највеће чудо, нагласио је Епископ Јоаникије, јесте када невјерујући човјек постане вјерујући.

„Онај ко има праву, истиниту вјеру он задобија живот вјечни, као што каже Господ. То је, дакле, највеће чудо. То је свједочанство присуства живог Бога у срцу човјековом и у Цркви Његовој, нарочито на светим богослужењима. Зато увијек позивамо народ Божији да дође на службу Божију. То је свештеничка служба од постања свијета и вијека до дана данашњег да се народ сабира на сабор Божији, око имена Божјег, послје оваплоћења Христовог око самог Господа и Бога и Спаса нашег Исуса Христа Који је и Учитељ и Исцјелитељ и Давалац живота, Који нас освећује, просвећује и руководи кроз Цркву своју, која је Тијело Његово у све дане живота нашег и у вјекове вјекова“, поручио је Епископ Јоаникије.

НА ГОСТИЉУ МАРТИНИЋКОМ

Литургија

у манастиру Свете Петке

Митрополит црногорско-приморски Амфилохије служио је 3. јула

2016, на празник Преподобног Наума Охридског, са свештенством Свету службу Божију у манастиру Свете Петке на Гостиљу мартинићком. Митрополит је Литургију служио поводом пете годишњице освећења манастира. У литургијској бесједи након читања Јеванђеља он је рекао да је искра васкрсења као сјеме живота уграђена у саму грађевину Божанске творевине.

„А пуноћа тога сјемена, плод тога сјемена васкрсења и вјечног живота јесте управо Христово васкрсење и кроз њега и у њему нада у васкрсење свакога бића, а првенствено свакога људскога створења“, рекао је Митрополит црногорско-приморски.

Говорећи о Преподобном Науму Охридском, Владика је рекао да је он један од најдивнијих изданака словенског рода. Митрополит Амфилохије је дао благослов да се на Гостиљу мартинићком, поред Храма Свете Петке, сагради нови храм посвећен управо Преподобном Науму Охридском. Након причешћа вјерних благосиљан је славски колач.

У СТУДЕНИЦИ

Спомен Преп. Анастасије

Благовољењем Светог Духа сабрали смо се у манастиру Студеници, мајци српских манастира, древној лаври Преподобног Симеона Мироточивог, да прославимо спомен Преподобне матере наше Анастасије, чије мошти пребивају у овој светој обители.

Немамо историјски опипљивих по-

датака о њеном телесном пореклу, свакако је била племенитог рода, али имамо потврду њеног богоугодног живота. Била је супруга честитог рашког средњовековног владара, мајка Светог Саве и краља Стефана Првовенчаног, односно монаха Симона. Пред крај овоземног живота, повукла се у манастир и посветила Богу. Њене мошти је 1986. године пронашла група археолога приликом радова у унутрашњој припрати манастирског храма, уочи прославе 800 година постојања манастира.

Свету Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ жички Јустин, а од гостију саслуживали су јеромонах Андреј из Високих Дечана, као и свештенство и свештеномонаштво из наше и других епархија. Осећала се празнична радост, коју је увеличало бројно монаштво, свештенство, верни народ, деца са родитељима.

Владика се у беседи осврнуо на узвишени лик преподобне, на нашу отворену прилику да молећи се свети-ма добијемо помоћ и утеху. Тако наша светилка са којом смо изашли да чекамо Небеског Женика увек има сјаја, увек има уља да би светлела. Живот преподобне је пример да је породица „највећи дар Божији овом свету“ и да из ње ничу дивни плодови Цркве. Овај свет иде ка свом историјском крају, а ми хришћани чекамо да се овај свет преобрази доласком Христовим, очекујемо ново небо и нову земљу. Такође, желимо да и поред наших посртања и слабости још овде на земљи осетимо будућа блага присуства Божијег призивајући Име Господње. Најбоље сведочанство тога је Света Литургија.

После Свете Литургије и ломљења славског колача уприличена је трпеза љубави са чином Панагије, као што је то некада на овом месту чинио и Свети Сава.

Монах Силуан

Извор: Епархија жичка

У ХИМЕЛСТИРУ

Ивањдан

Дана 7. јула 2016. године, поводом празника Рођења Светог славног Пророка и Претече и Крститеља Господњег Јована, Његово Преосвештенство

Епископ франкфуртски и све Немачке Сергије предводио је еухаристијско сабрање у манастиру Успења Пресвете Богородице у Химелстиру. Саслуживали су Архимандрит Герман (Богојевић) протонамесници Срђан и Славиша Спасојевић и ђакон Милутин Марић.

На крају Литургије Владика је поздравио присутни народ и истакао значај и пример Светог Јована, који нас поучава својим животом у смиренном и скрушеном животу кроз поруку: Покајте се, јер се приближи Царство Небеско.

Извор: Епархија франкфуртска и све Немачке

У ШИПОВУ

Слава цркве

На дан храмовне славе Рођења Светог Јована Крститеља, 7. јула 2016. вјерни народ шиповских парохија обрадовао је посјетом Епископ бихаћко-петровачки Атанасије који је предводио молитвено сабрање.

Епископу су саслуживали Архимандрит Серафим Кужић, настојатељ манастира Рмањ, протојереји-ставрофори: Раде Савић, пензионисани парох шиповски, Мирослав Гаврић, парох герзовачки, Драган Шкалоња, парох шиповски, Чедомир Арамбашић, парох стројички, Никола Пено, парох медњански, и Радослав Станковић, парох шиповски, као и јеромонах Теофил, настојатељ манастира Глоговац и јереји Милан Бужанин из Епархије захумско-херцеговачке, Далибор Петковић из Митрополије загребачко-љубљанске, Милош Црепуља, парох пљевско-мујџишки, Митар Керлец, парох бабићки, и Предраг Црепуља, парох крњеушки.

Божанској Литургији присуствовали су и начелници општине Шипово Милорад Ђирко и Дринића Драго Ковачевић, и многи директори јав-

У СИСКУ

Нападнута српска православна црква

Његово Високопреосвештенство Митрополит загребачко-љубљански др Порфирије посетио је 7. јула 2016. године пароха сисачког јереја Веселина Ристића и његову породицу. У пратњи Митрополита Порфирија били су јеромонах Никон и ђакон Бранимир Јокић. Оца Веселина овом приликом посетио је и проф. др Милорад Пуповац, председник Српског народног вијећа, те представници српске заједнице града Сиска и Сисачко-мославачке жупаније.

После више случајева упадања у посед, вређања, разних врста вербалног терора и претњи упућених пароху сисачком свештенику Веселину Ристићу и члановима његове породице, у ноћи између 4. и 5. јула 2016. године непознати починиоци су уз употребу силе провалили у Цркву Свете Петке у Сиску и нанели већу материјалну штету. Вандали су обивши прозор ушли у храм, уништили и разбацали црквене сасуде и друге богослужбене предмете. Потом су се попели на терасу парохијског дома, обили балконска врата девастирали спаваће и дневне собе, а у канцеларији Црквене општине разбацали архиву и уништили касу. То што су починиоци знали да свештеничка породица неће бити у Сиску те ноћи, сведочи да се ради о добро припремљеној и оствареној намери да се још једанпут упуту отворена претња Српској Православној Цркви, њеном свештенству и верном народу у Сиску и Хрватској.

Уколико надлежни полицијски органи у Сиску, којима су редовно пријављивани сви претходни случајеви претњи, вређања и вербалног насиља, ни овога пута не пронађу починиоце, питамо се шта је следеће? Каквом терору треба да буде изложена Српска Православна Црква, њени храмови и свештеници да би добили законску заштиту? Из тог разлога Митрополија загребачко-љубљанска очекује братску и хришћанску помоћ Католичке Цркве у Сиску, али ће о овом и сличним случајевима извести Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве и друге релевантне домаће и међународне личности и институције.

Храм Свете Петке у Сиску подигнут је 1895. године. Усташе су га запалиле у Другом светском рату, а током рата 1991–1993. године храм и парохијски дом су проваљени, опљачкани и минирани. Црквена општина у Сиску има две зграде. У улици Ф. Ловрића је парохијски дом, а у другој згради богомоља и канцеларија Црквене општине која је обновљена и освећена на Цвети 12. априла 2009. године.

Из Канцеларије Митрополита загребачко-љубљанског

Извор: www.spc.rs

них институција Шипова. Послије ломљења славског колача, Епископ Атанасије се обратио присутним вјерницима надахнутом бесједом истакавши да се угледамо на живот и дијело највећег рођеног од жене – Светог Јована Крститеља.

Молитвама и топлим заступништвом Светог Јована, а на иницијативу Владике Атанасија, град Шипово ће у скорије вријеме добити још један православни храм, дијелић неба на

земљи. Верни народ храм подиже као спомен својим прецима који страдаше у Другом свијетском рату за Крст часни и вјеру православну. – Да се за њих поје Литургија овог свијета као и онога. Наши преци су, вођени јеванђељском етиком и етиком мајке Јевросиме, положили своје животе за Христа, знајући да је боље изгубити главу него своју погубити душу, поручено је са славског сабрања.

Извор: Епархија бихаћко-петровачка

Упокојио се у Господу игуман Пантелејмон Хиландарац (1947–2016)

– други ктитор манастира Грабовца –

У опроштајној беседи Његовог Преосвештенства Епископа будимског Лукијана речено је: „У овом, за све нас овде тужном часу, а за покојног игумана Пантелејмона, часу када се ослободио окова земље, хоћу тужна родбино и тужна духовна децо да се као старешина опростим од нашег оца и родитеља, светогорца и грабовчана, а сада становника Небеског Царства, свима нам драгог игумана Пантелејмона.

Наш отац Пантелејмон је имао снаге да у овом свету буде другачији него сви остали. Није то лако, али Бог који види срца сваког од нас и зна жеље наше, помогао је овом честитом човеку да се одвоји од своје традиционалне средине и крене путем новим, путем стрмим, путем пуним трња, али путем Христовим. Тај пут је довео нашег оца Пантелејмона до Свете Горе Атонске, у средину у којој норме и стандарди овог света једва да нешто значе, али где је основна и главна мера душа, а циљ спасење. Хиландар је, још од Светог Саве, увек имао добре духовнике, а за нас у животним бурама праве кормиларе, и Хиландар је постао пристаниште и нашем оцу Пантелејмону.

Добио је као послушање пристаниште Јовањицу, место доста запуштено где је осим испосништва требало и јако много физичког напора и труда да се преживи.

Бог се није преварио када је оца Пантелејмона одабрао за ово тешко место и за нечувен подвиг. Својом тврдом вером у помоћ Божију, својом молитвом и марљивошћу о. Пантелејмон је као вредна пчела почео дело Божије... И није остао сам на том послу. „Не може се сакрити град који на гори стоји“, тако ни о. Пантелејмон са својом Јовањицом. Са свих страна света су долазили људи да му помогну и долазили да виде чудо 20. и 21. века. Долазили да се увере како Бог делује кроз своје одабране.

Мада без своје телесне деце, о. Пантелејмон је породило бројну духовну који су остали везани за њега више него телесно потомство.

Како то, многи се питају?

О Пантелејмон је сваког ко је закуцао на његова врата примио као да га је сам Бог послао и то се много прочуло... Људи су долазили, а још више су му писали... Никог, а има их веома много, али баш никог није оставио без одговора, без речи утехе. без охрабрења и духовне поуке.

Онда су се родиле духовне поуке о. Пантелејмона у виду његових књига, које су одмах нашле погодно земљиште и показале свој род.

Свакако по вољи Божијој, о. Пантелејмон је пре више година дошао у манастир Грабовац, који је одмах постао духовна оаза где су жедни и гладни духовне хране нашли код о. Пантелејмона богату трпезу.

Како је то оцу Пантелејмону успевало? Тако, што је био небески човек и земни ангел. Овде лежи и одговор како је о. Пантелејмон могао да носи терет који му је товарен од стране неких неразумних из околине, и из средине где то не би нико очекивао.

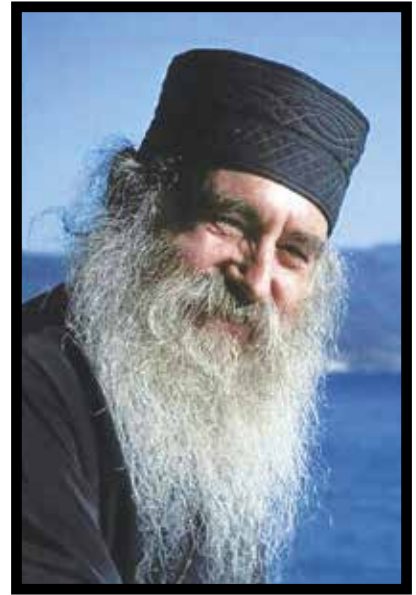
Као пчела, као вредан посленик на њиви Господњој, и у манастиру Грабовцу је о. Пантелејмон радио истим еланом и истим жаром као и на Светог Гори. А радио је веома много! Неки кажу да у Грабовцу од 16. века, када је манастир основан, нико није толико урадио колико је о. Пантелејмон.

Није знао за одмор. Није знао за предах. А могао је...

Своју обитељ је желео да уреди за многе године.

Ко може познати Божији промисао? Ни ангели не могу, а камоли ми људи... А, ето, Бог је хтео да овом своме духовном прегеоцу даде сада заслужени одмор.

Ми који остајемо иза о. Пантелејмона имамо велики разлог да тугујемо: отишао је од нас наш родитељ,

наш пријатељ, наш молитвеник. Али није негде побегао од нас, него је отишао код Господа којем је верно и од срца и душе служио.

Ми се сада са сетом питамо: „Да ли смо се оче Пантелејмоне огрешили о тебе?“ Свакако јесмо, али ти нам свима по твојој широкој души опрости... И опет кажем: „Опрости нам оче.“

Тамо куда сада идеш, пред престолом троједног Бога, имаш као чуварку Мајку Божију у чијој си се башти, Светој Гори, неуморно годинама подвизавао. Имаш и свете арханђеле, којима си у манастиру Грабовцу постао други ктитор... Имаш Светог Саву, јер си наш српски народ спасавао, имаш и Св. Пантелејмона, великог угодника Божијег, исцелитеља као што си и сам био исцелитељ душама и телу, али и мученика, јер си и ти кроз муке прошао на путу до Господа. Тамо, у небеској цркви, не заборави на нас овде, брини и даље за твоју духовну децу као прави родитељ... И нађи вечни покој у недрима Аврама, Исака и Јакова. После твога одласка ово нам је једина и највећа утеха.

Опрости нам оче Пантелејмоне и теби Бог да душу прости!“

Епархија будимска

Албум сећања на наше претке из Првог светског рата

1914 | 1918
славним-прецима.срб

НАРУЏБЕНИЦА		Шифра претплате (попуњава служба претплате)		Претплаћујем се на следеће часописе (означите жељени часопис и начин претплате)	
Име и презиме наручиоца:			ПТТ број и град:		
Адреса:			Држава, епархија:		
Часопис	Годишња претплата		Начин слања (важи за иностранство)		
	Србија	Иностранство			
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом		
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом		
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом		
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом		
Теолошки погледи	900 динара	20€	Обичном поштом		
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом		
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом		
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом		
Светосавско звонце	690 динара	25€	Обичном поштом		
		30€ за Европу или 40€ ван Европе	Авионом		

Наруџбеницу слати на адресу: „Православље“ – Српска Патријаршија, Краља Петра 5, 11000 Београд, Србија